

הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
SIVAN
TAMUZ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

CHAG ŠAVUOT – ZMAN MATAN TORATENU
(Kresba Mark Podwal.)

TEREZÍN: REKVIEM

V květnu (21. 5.) se v Terezíně konala tryzna, jejímž doplňkem byl slavnostní koncert. Programu se zúčastnila řada významných osobností (mj. manželka prezidenta), překvapivě poprvé tu však nepromluvil nikdo z předních politiků. Premiér J. Paroubek, který měl mít hlavní proslov, se na poslední chvíli omluvil, nedorazil ani krajský hejtman J. Šulc. Hlavní projev přednesl místopředseda vlády pan Jiří Havel. Mluvčí vlády vysvětlila, co přimělo premiéra změnit program: „Vždyť tam byl pan místopředseda vlády, pan premiér přece nemusí být všude.“ (Mladá fronta Dnes, 24.5.).

Ti, kteří přijeli, byli odměněni výjimečným zážitkem: koncertním provedením Verdiho Rekviem, kterým se připomnělo nastudování této skladby vězni ghetta (dirigent Rafael Schächter) v druhé polovině roku 1943. Koncert, nazvaný Rekviem vzdoru, byl součástí festivalu Pražské jaro 2006. Jde o komponovanou skladbu, v níž hudbu doplňují projekce a autentická svědectví. Autorem díla, které mělo premiéru v roce 2002 v USA, je Murry Sidlin, americký dirigent a děkan Katolické univerzity ve Washingtonu; sbor univerzity (v Terezíně rozšířený o komorní orchestr Virtuosi Pragensis) se spolu s americkými sólisty na koncertu podílel. *red*

TRYZNA V BRNĚ

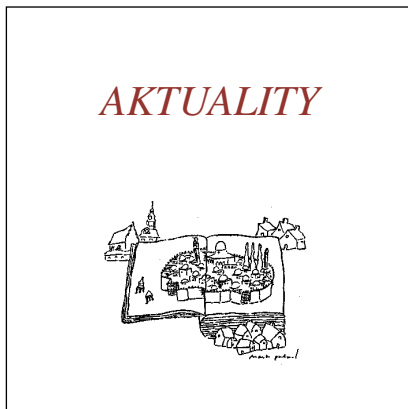
V neděli 30. dubna se v zaplněné brněnské synagoze konala tryzna k uctění památky obětí holocaustu i ostatních obětí 2. světové války. Tryznu se zúčastnili velvyslanec Státu Izrael, vrchní zemský rabín, místopředseda vlády ministr Šimonovský, hejtman Jihomoravského kraje Stanislav Juránek, primátor města Brna Richard Svoboda, rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala, senátoři Jiří Zlatuška a Rostislav Slavotínek, zástupci spřátelených církví a další vzácní hosté. Památku zahynulých uctil ve svém projevu vrchní zemský rabín Sidon a připomněl i nebezpečnou podobu současného antisemitismu. Modlitby přednesli pan Juraj Neufeld a rabín Moše Ch. Koller. *pn*

ROMSKÝ HOLOCAUST

V přízemí Veletržního paláce NG v Praze 7 je do 16. července přístupna ojedinělá dokumentární výstava nazvaná *Romský holocaust – Genocida Romů a Sintů a rasismus v dnešní Evropě*. Výstava ukazuje, jak nacistická genocida zasáhla do života Romů v evropských zemích, prostřednictvím textů a fotografií vypráví příběhy mužů, žen a dětí, které nacistický režim vytrhl z obvyklého života. Zachycuje podoby pronásledování v jednotlivých obsazených a kolaborujících státech. Výstavu připravilo Dokumentační středisko německých Sintů a Romů se sídlem v Heidelbergu. V Praze ji prezentuje Výbor pro odškodnění romského holocaustu. *red*

MAĎARSKÝ ZLATÝ VLAK

Federace židovských obcí a Ústředný zväz ŽNO na Slovensku hodlají postupovat společně při uplatnění nároků, vyplývajících

z případu tzv. „maďarského zlatého vlaku“. Ty mohou vznášet osoby, které se narodily před 8. květnem 1945, které v letech 1939 až 1945 žily na území Maďarska v hranicích z roku 1944, včetně jižního Slovenska, Podkarpatské Rusi (původně součásti Československa), severní Transylvánie (dříve Rumunsko) a v jugoslávském regionu Backa. Žádáme proto všechny členy ŽOP, kteří splňují dané podmínky, aby se přihlásili v sekretariátu pražské obce. Členové ostatních židovských obcí se mohou přihlásit v sekretariátu FŽO. *fb*

SDĚLENÍ KOORDINAČNÍ KOMISE ČSBS A FŽO

Humanitární pomoc obětem nacistické perzekuce, která byla pro letošní rok poskytnuta z prostředků Česko-německého fondu budoucnosti, bude letos nižší než v osmi letech předchozích. K tomu podáváme následující vysvětlení:

Humanitární projekt byl vypracován v únoru 1998 s perspektivou deseti let s tím, že podle demografické křivky byl odhadnut počet oprávněných osob v jednotlivých letech. Podle toho jsou každoročně přidělovány finanční prostředky v předem stanovené výši, jak bylo na počátku projektu schváleno správní radou Česko-německého fondu budoucnosti. Projekt počítal s každoročním snižováním počtu osob podle demografické prognózy. Skutečnost je pro bývalé vězně příznivější – k datu výplaty žilo 3999 osob, projekt počítal pouze s 3180 osobami. Na tento počet jsme však obdrželi finanční prostředky pro letošní rok a částku, připadající na jednotlivé osoby, bylo třeba krátiť. Dalším významným důvodem ke snížení částek je posilování české měny. Německá strana nám místo marek poukazuje eura, letos v kurzu 1:28,695 Kč oproti letům předchozím, kdy se kurz pohyboval nad 30 Kč za euro.

Peněžní částka, kterou oprávněné osoby obdržely, je stanovena následovně: základ tvoří 12 000 Kč, od 4. měsíce věznění je za každý další měsíc poukázáno v letošním roce 600 Kč. Tato částka je stanovena přepočtem eura na koruny. Oproti předchozím letům je tato částka výrazně nižší ze shora uvedených důvodů (např. v loňském roce byla částka za měsíc věznění díky příznivějšímu kurzu stanovena na 770 Kč). V roce 2007 bude projekt

humanitární pomoci ukončen a předpokládá se, že bude vyplacena poslední roční částka.

V rámci úsporných opatření se koordinační komise dne 1. 5. 2006 přemístila na adresu Famfulíkova 1134/12, 182 00 Praha 8. Telefonní číslo se nemění.

Věříme, že naše vysvětlení vezmete s pochopením na vědomí.

Koordinační komise ČSBS a FŽO

SYNAGOGA V NOVÉ CEREKVI POTŘEBUJE POMOC

Unikátní synagoga v Nové Cerekvi, postavená v roce 1855, měla podobný osud jako jiné židovské chrámy u nás: její devastaci začali nacisté a komunisté v tom pokračovali. Od posledního majitele synagogu odkoupila v havarijním stavu Židovská obec v Praze a ihned zahájila rozsáhlé zabezpečovací práce, které zatím stály 1,75 milionu korun. K dalším etapám celkové obnovy stavby bude možno přikročit teprve na základě zajištění dalších finančních zdrojů (nejméně 6–7 milionů). Občanské sdružení „Pro synagogu v Nové Cerkvi“ založilo pro laskavé dárce účet u České spořitelny v Pelhřimově, pro české koruny: č. ú.: 0709929319/0800, pro dárce ze zahraničí: IBAN: CZ720800; 0709929319.

L. Hodík, správce

SYNAGOGA V HARTMANICÍCH ZNOVU OTEVŘENA

Doufejme, že se v Nové Cerkvi podaří to, co se povedlo po velkém úsilí v Hartmanicích u Sušice: zachránit synagogu, která jako jedna z mála na Šumavě přežila nacisty i komunisty. Na poslední chvíli – v 80. letech minulého století byla určena k demolicí. Její záchranu se ujalo z iniciativy pana Michala Klímy občanské sdružení „Památník Hartmanice“, které s pomocí sponzorů a díky podpoře řady politiků a dalších osobností dovedlo obnovu chrámu do konce. Po tři roky trvající rekonstrukci byla horská synagoga letos 16. května znovu otevřena. (Návštěvní hodiny denně mimo pondělí 9–18 hodin.) *tp*

OBSAH:

Století AJC 3

Sidry na tento měsíc 4–5

Rozhovor s historikem

R. Janem van Peltem 6–7

Stát židovský a demokratický 8–9

Viktor Pivovarov: O Cholinovi

(a Sapgirovi) 10–11

Obraz pražského ghetta 12–13

Kronika ohlášené smrti (o zmizení jedné politické strany) 14–15

Pocta Osvaldu Golijovi 16

Židovské památky

Pardubického kraje 17

Média: Čtyři pramáti, Freud a jiné události 18

Izrael: Vláda sedmi milionů 19

Zprávy, kulturní pořady, informace 21–24

Hrstka židovských imigrantů z Německa – Louis Marshall, Mayer Sulzberger, Jacob Schiff, Cyrus Adler, Adolf Kraus, Julius Rosenwald, Oscar Strauss – se jednoho jarního dne roku 1906 sešla v New Yorku, aby se poradila, jak pomoci souvěrcům v Evropě. Bezprostředním impulzem byla další vlna pogromů, která tentokrát zasáhla jih ruského impéria. Mnoho Židů, kteří emigrovali, mířilo do USA, a bylo třeba založit instituci, která by přesvědčila vládu, aby přistoupila k sankcím proti Rusku a uvolnila přistěhovalecké kvóty do země. Proto byl na zmíněné schůzce založen Americký židovský výbor (American Jewish Committee, AJC). O sto let později si tento čin v hlavním městě Washingtonu připomnělo na výročním zasedání více než dva tisíce lidí

v čele s americkým prezidentem, generálním tajemníkem OSN a kancléřkou sjednoceného Německa. Čím si zasloužil AJC takovou poctu? A čím se liší od tisíců podobných institucí, sdružení, nadací a spolků v USA?

PRÁVA VŠECH

AJC od počátku prosazoval myšlenku, že Židé budou v bezpečí pouze v takové společnosti, kde budou chráněna práva všech. Proto prezident Theodore Roosevelt jmenoval jednoho ze zakladatelů, Oscara Strausse, do svého kabinetu a radil se s ním v oblasti, kterou bychom dnes nazvali lidskými právy. I díky tomu se AJC podařilo prosadit zmírnění přísných kritérií pro přistěhovače, byly zrušeny i ponižující testy z gramotnosti. O pár let později dosáhl dalšího úspěchu – USA vypověděly významnou mezistátní obchodní dohodu se stále otevřeněji antisemitským Ruskem. AJC svůj postoj k Rusku nezměnil ani po bolševické revoluci, zato s velkým nadšením přivítal Balfourovu deklaraci, která vyhlásila židovskou národní domovinu v Palestině pod britskou správou. To už byl ovšem jeden z výsledků konce války, stejně jako Pařížská mírová konference, do jejichž dokumentů se jednomu ze zakladatelů AJC, Louisi Marshallovi, podařilo zakotvit ochranu menšin, zásadu, která je platná a aktuální dodnes.

AJC se vždy vydával směrem, nad kterým jiné židovské instituce přinejmenším váhaly. Ve 20. letech se například zasazoval za práva katolíků posílat své děti do farních škol. Od 30. let vystupoval velice tvrdě proti nacismu, nikoli však, i když to bylo velmi obtížné, proti Němcům. Prosadil například ustavení vysokého komisaře pro uprchlíky z Německa při Společnosti národů, protestoval ale také proti britskému rozhodnutí z roku 1939 zastavit přistěhovalectví do Palestiny. A ještě v roce 1943 se marně snažil o záchranu evropských Židů, když byl jedním z iniciátorů Bermudské konference 32 států (skončila bohužel, jako ta v Evianu, neúspěchem).

MILNÍKY

Některé milníky na cestě ACJ 20. stoletím jsou významnými událostmi moderní americké a světové historie. Sem patří například smlouva mezi prezidentem AJC Jacobem Blausteinem a Davidem Ben Gurionem o spolupráci americké židovské komunity s Izraelem. V 50. letech se stává výbor jedním z hlavních bojovníků proti rasové segregaci na amerických školách, což mu přináší vřelé sympatie afroamerické menšiny a přátelství Martina Luthera Kin-

STOLETÍ AJC

Zpráva z konference a galaparty

ga. V 60. letech vrcholil i úsilí o dialog mezi judaismem a křesťanstvím: AJC přispěl mj. svou dlouhodobou strategií k závěrům II.

vatikánského koncilu, který znamenal přelomový moment ve dvoutisícileté historii, poznamenané nejrůznějšími druhy perzekuce, když nazval Židy „staršími bratry“ křesťanů.

Léta 70. a 80. byla ve znamení vyjednávání se Sovětským svazem o židovské emigraci, což se nakonec spojeným úsilím podařilo. Nedlouho poté padla berlínská zeď a AJC pochopil jako jeden z prvních, že je třeba pomoci židovským komunitám střední a východní Evropy, aby po desetiletích totality našly samy sebe. Pomohl jim radou a zkušeností při vyjednávání o restitucích a při odškodnění těch, kteří přežili šoa. A také začal budovat novou éru vztahů se sjednoceným Německem, jejíž součástí bylo otevření kanceláře AJC v centru Berlína, krok, nad kterým mnohé židovské instituce dodnes krátkozrace kroutí hlavou.

STĚHUJTE SE DO ČINY

AJC dnes působí na dvaatřiceti místech po celých USA a má nesmírnou autoritu jak na státní, tak na federální úrovni. Jeho výroční zasedání jsou prestižními akcemi, kterých se účastní nejvýznamnější osob-

nosti politického, kulturního, náboženského a vědeckého života celého světa. Květnová konference ke stému výročí této instituce byla již několik měsíců dopředu „vyprodána“.

Konferenci předcházely dvě samostatné akce. Nejdříve svolal AJC do Washingtonu protestní shromáždění, které upozornilo na nekončící genocidu v Dárfúru. K účastníkům pochodu, který prošel centrem města, promluvil mj. Elie Wiesel. AJC je jednou z mála organizací, která si vzala za cíl neustále alarmovat americké veřejné mínění a donutit vládu k tvrdšímu postupu vůči súdánským úřadům, ale také vůči OSN, která by měla podniknout veškeré kroky, aby bylo násilí ze strany arabských milicí na černošském obyvatelstvu zastaveno.

Druhou akcí bylo sympozium „Perspektivy judaismu a Židů“. Pod vedením televizní moderátorky hvězdy Teda Koppela (slavný pořad ABC Night-Line) se ho účastnili přední američtí a izraelští intelektuálové, rabín Adin Steinsaltz, jedna z největších současných duchovních autorit a vedoucí Střediska studií Talmudu v Jeruzalémě, Leon Wieseltier, novinář, spisovatel a vydavatel politického magazínu New Republic, Cynthia Ozick, renomovaná americká spisovatelka. A také kontroverzní izraelský spisovatel Alef Bejt Jehošua, který zastává dosti agresivní a pohrdavé postoje vůči židovské diaspoře. Jeho pro mnohé nepřijatelná argumentace, že Žid má žít v Izraeli a nikde jinde, narazila na tvrdý nesouhlas přítomných, včetně rabína Steinsaltze. L. Wieseltier poukazoval na duchovní rozměr a na fakt, že „jeden významný učenec, který se před dvěma tisíci lety nechal vynést z obleženého Jeruzaléma, vynalezl přenosný judaismus...“. Od té doby prý židovství nepotřebuje vlastní teritorium. Ani tato narážka na Jochanana ben Zakaje však nemohla zvrátit názor A. B. Jehošuy. Podle něj se opoturní Židé diasporu usadili v Babylonu, pak v Řecku, pak v Římě, pak ve Španělsku a jinde v Evropě, i když je tam vraždili, teď jsou historickou náhodou nejsilnější v Americe, ale možná by měli odejít do Číny, protože ta je teď na vzestupu...

Diskuse na dané téma pokračovala i druhý den, i když v jiném obsazení a na jiném místě. Nově opravená synagoga ve washingtonské čínské čtvrti se stává centrem zajímavých programů pro židovské denominace v hlavním městě a stala se i místem oficiálního zahájení výročního zasedání AJC. Nad formami židovské spirituality a nad kontinuitou židovského života se tu zamýšlelo několik rabínů, filosofů a profesorů z renomovaných institucí, jako např. prezident Hebrew College rabín David Gordis, profesor Moše Halbertal z Hebrejské univerzity.

(pokračování na str. 15)

NASO (4M 4,21 – 7,89)

Jaký je skutečný význam svátku Šavuot, jediného biblického svátku, jehož jméno nevystihuje jeho podstatu? Na rozdíl od Pesachu, který odkazuje k oběti beránka, či Sukot, svátku stanů, v nichž Židé bydleli během zázračného putování pouští, slovo Šavuot připomíná týdny vedoucí k určitému dni spíš než samotný den.

Je nanejvýš zajímavé, že jak datum, tak skutečný význam tohoto „tajemného“ svátku jsou závislé na slavném historickém sporu, který spolu vedly dvě ideologické „strany“, farizejové a saducejové, které během mišnaického období (asi 200 před o. l. až 200 o. l.) soupeřily o převahu. Saducejové, jejichž původ sahá ke známému kněžskému rodu Zadoků a kteří uznávali doslovný význam biblického textu (bez dodatečného výkladu zahrnutého v ústní tradici), tvrdili, že biblický příkaz počítat sedm týdnů (sfir) odkazuje k první neděli po počátku Pesachu, od které se počítá určený počet týdnů. Na konci tohoto období nastává svátek Šavuot.

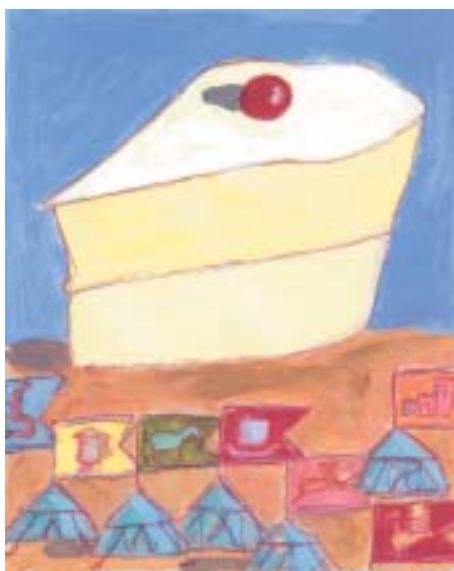
Farizejové, kteří jsou předchůdci talmudických učenců a kteří měli v ústní tradici výkladu Bible (hebrejsky peruš) poslední slovo, tvrdili, že biblická slova „od zítří po dni odpočinku“ (3M 23,15) znamenají den po prvním dnu Pesachu (hebrejský šabat v tomto kontextu ztožňují s šabatonem, výrazem, jenž se v této biblické pasáži užívá pro svátek). Je jasné, že datum svátku Šavuot by se lišilo podle toho, z jaké ideologické pozice byste začali počítat sedm týdnů!

Tento názorový rozdíl byl zásadní, neboť ovlivňoval obecné přijímání hebrejského kalendáře, a den, kdy se konflikt vyřešil (ve prospěch farizejů), byl prohlášen za poloviční svátek, během něhož by se člověk neměl posít ani pronášet chvalozpěv (B. T. Taanit 17b, Menachot 65a).

Jaký byl skutečný význam jejich debaty? Od svého učitele rabiho Solovejčka jsem slyšel následující interpretaci. Podle saducejů je svátek Šavuot od Pesachu naprosto oddělený, vůbec se nevztahuje k exodu z Egypta, ale jen k zemědělské stránce Izraele. Z tohoto pohledu je Šavuot jednoduše zemědělský svátek oslavující vrchol sklizně pšenice a logicky ve svém jménu zahrnující celých sedm týdnů sklizně, od ječmene až po pšenici.

Farizejové měli úplně odlišné hledisko. Samotný fakt, že ústní tradice zdůrazňuje, že počítání začíná večer po prvním dni Pesachu – i tehdy, případně-li doprostředka týdne (což se obvykle stává) –, spojuje

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Šavuot (z cyklu „Sladký rok“, 2003).

sedmítýdenní počítání nerozlučně s Pesachem. Toto pouto mezi Pesachem a Šavuot není patrné u saducejů.

Pro farizeje má Šavuot jak historický, tak zemědělský obsah: ústní zákon definuje Šavuot jako čas, kdy jsme získali Tóru na hoře Sinaj. Z pohledu farizejů je Pesach vlastně neúplným svátkem, který čeká na své naplnění ve svátku Šavuot. Pesach znamená svobodu ve smyslu zproštění se fyzického zajetí, osvobození od duchovní zátěže přináší teprve darování Tóry o Šavuot.

ŠLACH LECHA (4M 13,1 – 15,41)

Nejhorší hřích z celé Bible je hřích zvědů – který se podle našich Moudrých udál na devátý av, výročí zničení obou chrámů. Deset z dvanácti zvědů se vrátilo z průzkumné cesty do Země zaslíbené s negativní zprávou a zrazovali od pokusu zemi dobýt a usídlit se v ní.

Jak je možné, že se kmenoví princové postavili proti samotné podstatě Bible, otočili se zády k Abrahamově vizi smlou-

vy, která zahrnovala hranice Izraele, popřeli cíl stanovený Bohem a Mojžíšem?

Když zvědové přednesou před shromážděnými Izraelci svůj nepříznivý report, Mojžíš padne přede všemi na tvář (4M 14,5). Zřejmě si uvědomuje, že část pochybení leží v něm. Zvědy koneckonců vyslal on a každý vůdce ví, že člověk nemůže vytvořit průzkumný tým, aniž by byl ochoten uznat jeho doporučení. Navíc se Mojžíš zprávou předtím, než byla přednesena, vůbec nezabýval (aby se alespoň pokusil zmírnit její dopad). Lidé si tak museli logicky myslet, že je ochoten přijmout veškeré závěry, jež zvědové při průzkumu učiní. Podle vysvětlení Ralbag se tak stalo proto, že Mojžíš byl tak blízko Bohu a už také vzdálený od mentality svého lidu, že ho ani nenapadlo, že zpráva by mohla být zamítavá.

Podle midraše se Aron stavěl jak proti návrhu zůstat v poušti, tak proti myšlence vrátit se do Egypta. Jenže jeho slova nebral nikdo vážně. V písni Rákosového moře přece Mojžíš zpívá „Tvé ruce, které upraví svatyni“ – a je zřejmé, že kněží se na stálý příbytek Boha a úctyhodné ceremonie v Zemi izraelské budou těšit.

Deset kmenových princů, kteří hlasovali proti dobytí Izraele, tak mohlo činit proto, aby si zachovali funkce. Svátý Zohar navrhuje, že alespoň podvědomě si byli vědomi velmi reálné možnosti, že po vstupu do Zaslíbené země se skuteční nové volby a oni by v nich nemuseli uspět. Bylo tedy v jejich zájmu, aby zůstali v poušti, kde měli již zajištěnou moc.

Velmi zajímavá je i úloha Jehošuy, který byl předurčen k tomu, aby se stal Mojžíšovým nástupcem. Oponoval negativnímu rozhodnutí zvědů, ale očividně se mu nepodařilo lidi přesvědčit. Proč ne? Talmudští učenci tvrdí, že jakmile otevřel ústa, aby se pokusil neblahou zprávou oslabit, dav vykřikl: „Copak má rozbitá hlava co mluvit?“ (B. T. Sota 35a) Co je to za zvláštní označení, rozbitá hlava? Pozoruhodné vysvětlení dává biblický komentář Ha Amek Davar: „Lidé podezírali Jehošuu, že chce vést Izraelity do Země zaslíbené proto, aby mohl být ‚hlavou celé generace‘ – jak bylo předurčeno. Dokud zůstanou v poušti, kde je povede Mojžíš a kde Jehošua je jen malý vůdce, rozbitá hlava spíš než velká hlava.“

Různé komentáře promlouvají i k dnešku: jen člověk, který stojí mimo jakékoli osobní a sobecké cíle, má v kritické chvíli šanci pohnout lidmi.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina
vybrala a přeložila am.)

MĚSÍC SIVAN

V měsíci sivanu oslavíme *chag ha-šavuot*, „slavnost týdnů“ – slavnost darování Tóry. Padesátý den od východu z Micrajim u hory Sinaj přijal Izrael z Mošeho úst Tóru. Stání u hory Sinaj je jedna z nejdůležitějších událostí izraelského národa.

Am Jisrael je ostatními národy někdy nazýván „lidem knihy“. Toto jméno odpovídá významu, jaký pro něj má po generace předávaná tradice studia. Darování Tóry dalo izraelskému národu esenci, smysl a etické hodnoty, které určují a řídí cesty jedinců i celého společenství. V hebrejštině existuje výraz „Tóra z nebe“, *tora min ha-šamajim*, jehož smysl je ten, že Tóra je od Boha, že byla darována Stvořitelem světa. Zároveň ale Tóra není jen darována z „nebe“. Umožňuje člověku, aby se pozvedl ze země směrem k nebi – z pozemského života, jehož smyslem je fyzické přežití, do pozemského života ducha, jehož smyslem je vyjádření duchovní části člověka.

V učení pražského Maharala zaujímá Tóra ústřední pozici. Tóra je „řádem světa“, který byl stvořen a pevně stanoven podle duchovního smyslu života. Toto pojetí života vychází z toho, že jedinec svůj život neřídí vnitřními aspiracemi, emocemi, tužbami a dalšími subjektivními popudy, nýbrž vnějším řádem stanoveným Stvořitelem světa, který je jakýmsi „návodem výrobce ke správnému užití“. Je to pojetí převratné. Na rozdíl od některých náboženství, která ustanovují pravidla určitého chování a nutí je člověku jen strachem z božstva a hrozbou jeho trestů, a na rozdíl od deterministického přístupu k údělu člověka je v judaismu podstata učení Tóry vymezena pozitivně – jako cesta života, která člověka vede k plnému vyjádření dodávajícímu rovnováhu všem jeho fyzickým i duchovním silám.

Chag ha-šavuot rovněž symbolizuje dozrání úrody na poli a začátek zrání ovoce. Říká se mu tedy i *chag ha-bikurim*, „slavnost prvotín“, během níž lidé do Jeruzaléma přinášeli první zralé plody ze všech končin Erec Jisrael. Symbolem slavnosti je sklizeň úrody – různé druhy obilovin jsou coby chléb i jiné obilné výrobky základem života člověka. Toto zemědělské období má i duchovní smysl, jenž má přímou souvislost s darováním Tóry: Tóra, hebrejsky „učení“, je základem duchovního života člověka a jeho chlebem.

Jako pro lidská stvoření uprostřed světa potřeb a instinktů a neustálého nedostatku světla ke hledání potřebných mezí, k činění správných voleb a rozlišování mezi podstatným a nepodstatným je pro nás Tóra světlem na naší cestě, které nám pomáhá doopravdy žít.

RABI MENACHEM KALCHHEIM

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – červen 2006

Staronová synagoga

28.5.	neděle	Roš chodeš sivan	
1.6.	čtvrtek	předvečer Šavuot	20.44 hodin
2.6.	pátek	1. den ŠAVUOT	
		začátek šabatu	20.45 hodin
3.6.	sobota	2. den ŠAVUOT	
		Mazkir 11 hodin	
		hf: Abk 3,1-19	
		Perik 1	
		mincha	20.30 hodin
		konec šabatu	22.11 hodin
9.6.	pátek	začátek šabatu	20.51 hodin
10.6.	sobota	NASO 4M 4,21-7,89	
		hf: Sd 13,2-25	
		Perik 2	
		mincha	20.40 hodin
		konec šabatu	22.18 hodin
16.6.	pátek	začátek šabatu	20.56 hodin
17.6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1-12,16	
		hf: Za 2,14-4,7	
		Perik 3	
		mincha	20.40 hodin
		konec šabatu	22.23 hodin
23.6.	pátek	začátek šabatu	20.58 hodin
24.6.	sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1-15,41	
		hf: Joz 2,1-24	
		Perik 4	
		mincha	20.40 hodin
		konec šabatu	22.25 hodin
26.6.	pondělí	1. den Roš chodeš tamuz	
27.6.	úterý	2. den Roš chodeš	
30.6.	pátek	začátek šabatu	20.57 hodin
1.7.	sobota	KORACH 4M 16,1-18,32	
		hf: 1 S 11,14-12,22	
		Perik 5	
		mincha	20.45 hodin
		konec šabatu	22.24 hodin

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

1.6.	čtvrtek	předvečer Šavuot	20.00 hodin
2.6.	pátek	1. den ŠAVUOT – večer	20.00 hodin
3.6.	sobota	2. den ŠAVUOT – Mazkir	11.00 hodin

*V sobotu ráno a o svátcích bohoslužba od 9.00 hodin.
Od 9. 6. a další pátky v létě se večerní bohoslužby nekonají.*

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat v 19.00 hodin.

KRAJINA ZLA, ALE I NADĚJE

Rozhovor s historikem Robertem Janem van Peltem

Profesor Robert Jan van Pelt (nar. 1955) přednáší na School of Architecture při University of Waterloo v Kanadě. Kromě historického vývoje architektury ve vztahu k proměně městského urbanismu a role architektury v životě současné společnosti se specializuje na historii holocaustu, nacistických vyhlazovacích táborů a historii „německého Východu“. Spolu s C. W. Westfallem publikoval roku 1991 monografii o architektuře v éře historismu *Architectural Principles in the Age of Historicism* (Yale University Press). Spolu s Debórou Dworkovou se podílel na přípravě dokumentárního filmu o architektech osvětimského tábora a plynových komor (byl uveden r. 1994 pod názvem *Nazi Designers of Death*). Svá bádání o historii osvětimského koncentračního a vyhlazovacího tábora, jeho místu v nacistickém táborovém systému a o jeho architektonickém vývoji zúročil v knize *Osvětím. 1270 až současnost, kterou napsal společně s D. Dworkovou*. V USA vyšla roku 1996 (téhož roku získala cenu National Jewish Book Award), českou, aktualizovanou verzi vydalo nedávno nakladatelství Argo. R. J. van Pelt je spoluautorem návrhu na nový urbanistický plán Státního muzea Osvětím-Březinka. Díky svým znalostem osvětimského vyhlazovacího systému patřil ke korunním svědkům v procesu britského popírače šoa Davida Irvinga proti americké historičce Deboře Lipstadtové.

Pane profesore, zmínil jste, že vaše rodina je spřízněná s pražským rabínem Löwem.

Ano, část matčiny rodiny pochází z Vestfálska, odtud přešli do Prahy. Pražská větev je spřízněna s Jakobem Baševim, Valdštejnovým finančníkem. Za zásluhy u dvora získal šlechtický titul von Treuenberk, který později v naší rodině sebral nepříteli slavnou roli. Je doloženo, že naše rodina je s Maharem spřízněna přes Baševioho manželku. Ale k tomu titulu: ve 30. letech minulého století se můj prastrýc začal zabývat rodinnou genealogií a ten šlechtický titul ho velmi zaujal, snad si myslel, že by se mu mohl hodit. Pátral po našem rodokmenu, pečlivě ho doplnil a ověřil. V roce 1940 už měl na svém amsterdamském domě vyvěšený erb barona von Treuenberka. Když přišli nacisté, baron nebaron, strýc si prožil své. Po válce se, chudák, k tomu titulu strašlivě upjal, byla to tragikomická situace a námět pro černý humor v naší rodině.

Vaše kniha vzbuzuje velký zájem, přestože na téma Osvětím u nás vyšla už řada publikací, vzpomínek, článků. Čím se váš přístup liší od jiných historiků, čím je originální?

V Americe vyšla kniha už před deseti lety, takže české vydání je částečně doplněné. Nová na ní je snaha zabývat se do hloubky samotným místem Osvětím, nejen táborem. Když jsem jel v 80. letech minulého století poprvé do Osvětím, zjistil jsem, že všechny představy, které jsem o tom místě měl, byly mylné. Vyrůstal jsem v Holandsku, pak jsem se přestěhoval do Spojených států a naše vize života za železnou oponou byla skutečně temná – jako by tu nesvítilo slunce, děti celé dny plakaly a lidé jen trpěli. Polsko jsem si představoval jako konec světa, zemi dobrou tak k tomu, aby tam byli vraždění Židé. Když jsem jel poprvé vlakem přes Katovice,

Foto Karel Cudlín.

viděl jsem pole a sady, divil jsem se, jak je tam pěkně. Na nádraží v Osvětím mě měly čekat příbuzné jednoho polského kamaráda. A zase – myslel jsem, že to budou dvě zanedbané venkovanky. Nestačil jsem se divit, když tam stály dvě krasavice na vysokých podpatcích, které by se výborně vyjímaly třeba v Paříži. Nešli jsme hned do tábora, strávil jsem celý den v městečku, získal jsem na to místo jiný pohled. Nevnímal jsem pak osvětimský komplex jako součást města, ale jako něco, co k němu vlastně nepatří, jako vychýlení z historie toho místa. Proto jsme se začali zabývat dějinami Osvětím a snažili se představit, jak by se věci mohly vyvíjet, kdyby nedošlo ke zřízení vyhlazovacího tábora. Historikové se vždycky zajímají nejen o to, co se stalo, ale také o příčiny, o všechna ta „kdyby“. V případě Osvětím je to ovšem nesmírně těžký úkol, protože je spojena s tak nesmírnou bolestí a utrpením...

Jak vás napadlo spojit pronásledování Židů s německými plány na osídlení a „rekultivaci“ německých východních oblastí?

Impulzem mi bylo několik nacistických knih o osídlovací politice, které se zabývaly hlavně novými osadami v zabraném území. Když jsem si uvědomil, že tyto plány koordinoval Himmler, který byl pověřen i provedením konečného řešení, napadlo mě, že by bylo zajímavé zkoumat, zda personální vztah mezi osídlením a perzekucí odhalí i vztah příčinný.

Jak vnímají tábor současní Poláci, kteří žijí v Osvětím?

To je samozřejmě problém. Začíná tím, že tábor zabírá obrovskou plochu, která byla původním zemědělcům sebrána a za niž nikdy nedostali náhradu. Za druhé: je to pro místní lidi stigma – když někde řeknete, že pocházíte z Krakova nebo z Prahy, je to v pořádku, jste na to hrdí. Ale když pocházíte z Osvětím... A dál: všichni turisté, kteří přijíždějí do tábora, většinou přespí v Krakově, pak si prohlédnou tábory a jsou tak zdeprimovaní, že do samotné Osvětím ani nevkročí, neutratí tu ani zlotý, nijak netouží po setkání s místními. Proto vznikla situace, že město se za udržování tábora necítilo odpovědné, jeho osud mu byl lhostejný. Jenže nikdo jiný se o něj starat nemůže, fyzicky to nelze dělat ani z Ameriky, ani z Izraele. V současné době se situace zlepšuje, funguje mezinárodní komise pro Osvětím a Poláci s ní spolupracují.

Poláci žádají, aby v oficiálním názvu tábora bylo zdůrazněno slovo německý. Je Osvětím v obecném povědomí skutečně vnímána jako „polský tábor“?

Všichni víme, že ho vytvořili a řídili Němci. Ale přežívají určité modely, musím říci, že bohužel většinou ze strany Izraele, které Polsko vidí velmi schematicky. Vezměte Pochod živých, March of the Living – středoškolaři procházejí zemí, kterou podvědomě považují za „krajinu smrti“; z té se pak vracejí do Izraele, místa záchrany. Totéž prožívají Američané. Nikdo jim nezdůrazňuje, že Polsko není jen Osvětím a že ve skutečnosti bylo po celou svou historii pro Židy otevřené. Neříkám, že obzvláště příznivé, ale alespoň tu vždycky směli žít, což se o řadě evropských zemí říci nedá. Když jedu se studenty na exkurzi po koncentračních táborech, vždycky se snažíme jít v místních restauracích a vždycky se setkáváme s místními lidmi, kteří za války Židům pomáhali. Studenti pak nevidí jen krajinu zla, ale také naděje.

Nespolupracoval jste při svých výzkumech také s Rudolfem Vrbou?

Jistě. Byl to nádherný člověk, okouzlující chlap, který měl rád ženy a ony měly rády jeho. Výborný vypravěč, kterého považuju za

kronikáře válečných událostí. Odvážný člověk – a to nemyslím jen za to, co se mu podařilo za války, ale i potom. Byl ostře napadán popírači šoa, kteří ho vnímali jako hlavní – protože první – zdroj informací o Osvětimi. Takže diskreditovat Vrba pro ně bylo zásadní. Vrba byl ovšem silný i tím, že byl ochoten přiznat, že se ve své zprávě z roku 1944 mohl v něčem mýlit. Byl ochoten uznat, že jeho náskres krematorií neodpovídá skutečnosti. Na univerzitě v Britské Kolumbii, kde působil, jsem s ním vystoupil před přednáškou a řekl mu: „Rudi, tohle jsi v roce 1944 nakreslil, ale přesně takhle to nebylo.“ Mluvili jsme pak o tom, jak získal pro plánek informace – on sám totiž uvnitř krematoria nikdy nebyl, o jeho uspořádání mu pověděl Filip Müller a Vrba to přizpůsobil tomu, co viděl zvenku. Společně jsme přišli na to, jak se stala chyba. Byl to charakterově i intelektuálně naprosto poctivý muž.

Cítil v sobě trpkost, že jeho zpráva nevyvolala takový ohlas, jaký měla?

Ale ona měla ohlas. Zpráva se dostala do Ameriky v červnu 1944, zabývalo se jí vedení ministerstva zahraničí a to, že uvěřili její důvěryhodnosti, byl důvod, proč jednali s Horthym a nakonec ho donutili zastavit deportace maďarských Židů. Impulz k tomu přisuzují rozhodně Vrbově zprávě.

Co si myslíte o možnosti bombardovat Osvětim?

Podle mě by to nemělo účinek. Za prvé Američané nebyli schopni přesného zaměření, neuměli to. Něco jiného je shazovat pumy na velké cíle, na továrny, a něco jiného na železniční tratě. V době, kdy teoreticky věděli, kam mířit, deportace do Osvětimi prakticky skončily. Bylo by to symbolické gesto – my Američané se staráme o osud Židů –, ale už bylo pozdě...

V knize se soustřeďujete na architektonické plány, na práce jednotlivých architektů. Věděli, na čem pracují? A byl někdo z nich po válce souzen?

Věděli, co dělají, ale to neznamená, že věděli, k jakému účelu budou stavby nakonec použity. Plynové komory vznikaly později, v původních plánech nebyly zahrnuty a bylo zapotřebí existující stavby – koupelny, sprchy, šatny atd. – speciálně upravit. Hlavní slovo při této přeměně měl architekt Walther Dejaco, který samozřejmě věděl, oč běží. Po válce se stal architektem v Tyrolsku, ve městě nedaleko Innsbrucku. Měl prosperující firmu a zabýval se hlavně návrhy na stavbu kostelů, kterých je v této oblasti spousta. Roku 1960 za to dostal řád sv. Gregorioho a psalo se o něm v novinách. Zprávy si všiml jeden bývalý osvětimský vězeň a upozornil na ni rakouské úřady, kterým trvalo celých deset let, než přivedly Dejaca před soud. Spolu s ním se dostal před soud

ještě další architekt, Fritz Ertl – a oba byli osvobozeni. Typicky rakouský příběh.

Vaše kniha je plná detailů, názvů firem, pro které vězni pracovali, zmínek o úkolech, které musel někdo vykonat. Je vám blízká teze Davida Goldhagena o holocaustu jako činu, který by se neodál bez přispění milionů „obyčejných Němců“?

Každý člověk, který je v naší knize zmíněn, je „obyčejný Němec“. V tom s Goldhagenem souhlasím: ano, pomáhali mu. Goldhagenova teze ovšem je, že líčí Němce jako rozené antisemity, a v tom s ním nesouhlasím. V naší knize se vlastně o antisemitismu nemluví, je to součást konečného výsledku, nezbytná součást, ale sama o sobě neobstojí. Píšeme o spoustě dalších impulzů, které vedly ke „konečnému řešení“, nezanedbatelným je německý sen o perfektní společnosti, v níž neměli místo nejen Židé, ale ani Romové a Poláci a Češi a vůbec Slované a také duševně nemocní a homosexuálové a další „podřadné bytosti“. Antisemitismus podle mne není jediným vysvětlením holocaustu. Průmyslové vyvražďování nezačalo u Židů, ale u duševně nemocných Němců.

Souhlasíte s pojetím holocaustu jako jedinečné genocidy?

Ne. Historik musí přistupovat ke všem faktům jako k jedinečným, vnímat židovskou historii, jako by to byla americká nebo švýcarská nebo česká nebo čínská historie. Používáte-li stejné analytické prostředky, zjistíte, že impulzy pro různé činy jsou si nakonec velmi podobné. V celé knize se vlastně snažíme demytizovat Osvětim, demytizovat holocaust. Pro mě je holocaust stejný jako jiné genocidy, i když má samozřejmě jedinečné aspekty, ale zkoumám ho stejně, jako bych zkoumal jiné historické události. Kdybych to dělal jinak, zpronevěřil bych své profesi historika.

V knize zmiňujete množství továren, pro které pracovali vězni satelitních táborů v oblasti Osvětimi. Je možné, že mezi nimi byli další Schindlerové, kteří chránili své pracovníky před deportací do vyhlazovacího tábora?

O tom neexistují téměř žádné doklady. Je možné, že Schindlerů bylo víc, ale nejsou o tom důkazy. Na jeho případ je zajímavé, že lidé, které chránil, s ním mohli spolupracovat, mohli s jeho ochranou počítat, byla tu konspirace, promyšlená, systematická pomoc. Proto také mohli svědčit. Ale věřím, že takových ředitelů nebo majitelů továren bylo víc, že pokud mohli, chránili své zaměstnance, i když asi ne tak promyšleně, jako to dělal Schindler. Vždyt víme i o případech esesáků, kteří vězňům pomáhali.

Kdybyste měl jmenovat pět knih beletrie či vzpomínek, které by se měly ocitnout na

„povinném seznamu“ literatury o holocaustu, které by to byly?

Rozhodně práce Prima Leviho – *Je-li toto člověk a Potopení a zachránění*, to je první volba. Pak Tadeusze Borowského, který sice nebyl Žid, ale o Osvětimi napsal roku 1945 úžasnou knihu s názvem *Do plynu prosím tudy, dámy a pánové!*. Jmenoval bych i Spiegelmanovu *Myš*. Zabývá se v ní problémem přeživších, a ten je také důležitý. Ne všichni jsou to dobří lidé, jsou mezi nimi různé povahy jako mezi jakoukoli jinou skupinou. Přináší také důležitou otázku – jak se zabýváme holocaustem v naší mickeymousovské kultuře, v kultuře kapitalismu a globalizace. Úmyslně nezmiňuji Annu Frankovou, myslím, že o té se mluví příliš. Ale zařadil bych Idu Finkovou, která mistrně zobrazila život v úkrytu. A pak deníky Cierniakowa a Ringelbluma.

Je bádání o holocaustu nekonečný proces, nebo už bylo vše řečeno? Existují bílá místa, kterými byste se chtěl zabývat?

Ještě je tu spousta materiálu ke zpracování... Například obrovská oblast židovských uprchlíků nebo spolupráce a tajné dohody mezi Němci a neněmeckými představiteli, které se týkaly pronásledování Židů. V plenkách je stále výzkum o finančním rozměru holocaustu, o těch nesmírných převodech majetku od Židů k nežidovským obyvatelům a státům. A tak dále. S Debórou teď píšeme knihu o židovských uprchlících z nacistické Evropy.

Jsou popírači holocaustu nyní nebezpečnější, než byli dejme tomu před deseti lety? V jakém vztahu je popíračská teorie vůči Státu Izrael?

Jsou nebezpečnější, protože je posiluje celý stát – Írán, který začlenil popírání holocaustu do své oficiální politiky a učinil z něj základ pro to, co nemůžeme nazvat jinak než oficiálně a otevřeně prohlášená ambice vyhladit Stát Izrael. Kruh se tak uzavírá: po desetiletí tvrdili popírači, že holocaust je lež propagovaná Židy s cílem legitimizovat svůj stát. A v současné době se iránské vedení, které zvažuje zničení Státu Izrael z náboženských důvodů, dovolává popírání holocaustu jako ospravedlnění své politiky.

Vidíte popírání holocaustu nebezpečí ve spojení lidí z levice a pravice v rámci politického spektra?

Je pravda, že popírání holocaustu je společným fenoménem krajní pravice i krajní levice. Ovšem vzhledem k tomu, že na ničem jiném se shodnout nemohou, nepokládám to za příliš významné.

Nedávno u nás vyšla kniha Normana Finkelsteina *Průmysl Holocaustu*. Co si o jeho

(dokončení na str. 11)

STÁT ŽIDOVSKÝ A DEMOKRATICKÝ

O devátém mezinárodním setkání novinářů v Jeruzalémě

Po šestileté odmlce se v květnu konalo v Jeruzalémě další, již deváté setkání židovských novinářů. Od předchozích ročníků se lišilo menším počtem účastníků a menším zastoupením Evropanů. Většina novinářů přijela z USA a Kanady, dále tu byli žurnalisté z Austrálie, Velké Británie, Jihoafrické republiky, Nového Zélandu, Rakouska, Švédska, Itálie, Chorvatska a České republiky. Menší počet lidí měl ovšem i své výhody – bylo možné uspořádat více akcí, které měly komornější ráz, diskuse byly živější a bezprostřednější než při minulých ročnících. Organizátorům se podařilo sestavit zajímavý program, v němž se ve svém prostředí představili zástupci nejrůznějších skupin izraelské společnosti.

ČAS NA SPOČINUTÍ A NORMÁLNÍ ŽIVOT

Lze říci, že hlavním mottem celé konference byla slova „Izrael, židovský a demokratický stát“. Vůči této charakteristice státu se dle svých názorů, citění a zkušeností vymezovali různí lidé.

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii (za vědecký přínos teorie her), profesor Hebrejské univerzity a zakladatel zdejšího Centra racionálního myšlení Robert J. Aumann (nar. 1930 ve Frankfurtu, od roku 1956 žije v Izraeli), si o demokratičnosti Izraele myslí své. Při svém vystoupení před novináři zmínil vojáka Dajana, kterému mělo být odebráno vyznamenání za to, že si odmítl potřást rukou s armádním velitelem. Protestoval tímto způsobem proti tomu, že jeho rodinu vystěhovali z osady v Gaze. „Obávám se o izraelskou demokracii,“ řekl Aumann, který patří k odpůrcům odchodu z území. Jeho proslulý byl jinak velmi vtipný a „nevědecký“. Na otázku, co ho při předávání ceny nejvíce dojalo, řekl, že pohled na jeho malé vnoučky, kteří se na ceremonii ve Stockholmu museli podle přísného protokolu obléct do fraku, bílé košile a šály. Švédský novinář zavzpomínal, jaký rozruch vzbudila v sídle švédské akademie přítomnost Aumannovy rozvětvené rodiny a jejich požadavky na košer stravu. „Aumannovi zaplnili celý autobus a stali se miláčky Stockholmu. Noviny o nich psaly každý den.“

Rozdílný pohled na stažení má další osobnost izraelského intelektuálního života, náboženský filosof, rabín, profesor David Hartman. D. Hartman se narodil roku 1931 v newyorském Brooklynu, absolvoval rabínská studia na teologickém semináři Yeshiva University v New Yorku pod

vedením rabího J. B. Solovejčika a filosofii na McGillově univerzitě v Montrealu. Je autorem řady knih o židovské filosofii, působil na několika amerických univerzitách a na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a stal se poradcem izraelských ministrů školství i premiérů v oblasti náboženského pluralismu. Roku 1971 odjel do Izraele a o pět let později založil v Jeruzalémě Shalom Hartman Institute, ústav a školu zabývající se studiem současného židovského náboženského myšlení s důrazem na náboženskou rozmanitost.

Novináři hovoří se studenty v osadě Kfar Adiel.

Stav izraelské demokracie považuje Hartman za dobrý a stažení ze spravovaných území pokládá za „rozumný krok“, který povede k návratu ke skutečnému svrchovanému Izraeli. Jen takový stát může být skutečně židovský, jen takový vytvoří podmínky pro „spočínutí“, pro normální život, v němž se i judaismus vyvíjí normální cestou a dává lidem příležitost se s ním znovu identifikovat, znovu ho „promyslet“ a přizpůsobit moderním podmínkám. Hartman hovořil o každodenní realitě, která by měla mít svůj židovský obsah, jehož základem je zájem lidí o judaismus (ať v ortodoxní či konzervativní podobě), o Bibli, o učení a diskuse. Co radí Židům v diaspoře? „Dobré rabíny, kteří dovedou inspirovat.“

RAJČATA V NEGEVU

Jedním z důsledků dělení země na dva státy je potřeba nového životního prostoru pro Izrael. Jako oblasti budoucnosti jsou

vnímány rozsáhlá, téměř opuštěná pouštní krajina Negevu a hornatá Galilej. Projekt Ajalim, nazývaný „sionismem 21. století“, počítá s vysokoškolskými studenty. Ti získávají stipendia na to, aby společně budovali studentská městečka v těchto oblastech a žili v nich po dobu studia a aby současně věnovali 300 hodin ročně sociální práci ve prospěch místních obyvatel. V Negevu tato stipendia získávají frekvenciantů Ben Gurionovy univerzity v Beerševě. Kromě práce v osadě se věnují beduínským dětem a bezprizorné mládeži ve zdejších městech. Pokud se jim život v Negevu zalíbí (a seženou zde práci), stát jim po dokončení studia poskytne výhodné půjčky na výstavbu vlastního domku, popřípadě podporu v začátcích profesionálního života. „Noví průkopníci“ mají zkrátka oživit stávající poloopuštěné osady, dodat oblasti energii a naději, přilákat další osadníky, ale také podnikatele, kteří by podpořili vznik pracovních míst. Prostřednictvím dobrovolnické práce poznávají problémy místních lidí a snaží se jim rozumět.

Účastníci konference měli příležitost navštívit studentské městečko Kfar Adiel (první z plánovaných pěti) poblíž osady Ašalim, 35 kilometrů jižně od Beerševy. Kolem řad jednoduchých přizemních domků se vinou chodničky z dřevěných plat, na záhonech z tvrdé hlíny vyrůstají květiny úspěšně a přesně zavlažované hadicemi s milimetrovými otvory. Uprostřed osady je „náves“ pokrytá pergolou s vinnou révou. Poblíž jsou vidět domky Ašalim, jinak studentskou osadu obklopuje poušť. Studenti vyprávějí o svých zkušenostech: pobyt zde považují za příjemnou alternativu života ve městech a styk s místními berou velmi zodpovědně. Tipy, kde a jak pomáhat, dávají studentům přímo místní starostové. Kromě sociální práce pomáhají ajalim v místních mošavech – třeba s pěstováním rajčat (kterým prý prospívá zdejší mírně slaná voda) či oliv.

KDO JE ŽID

Další sezení se koná ve vzdělávacím kampusu Kiryat Moriah v Jeruzalémě. Profesor Benny Ish-Shalom, vedoucí Institutu pro konverze, hovoří o tom, jak funguje program určený vojákům, kteří nejsou halachičtí Židé a chtějí konvertovat. Nejprve zmíní příčinu tohoto stavu – široce pojmávaný zákon návratu, podle kterého mohou izraelské občanství získávat i nehalachičtí Židé či nežidovští partneři Židů a jejich rodiče. „Zákon je často kritizován, nicméně já si myslím, že řešením je možnost ohleduplně vedeného procesu konverze,“ říká Shalom. Program pro konverze v rámci

Jediná hranice, kterou zatím nikdo nepochybuje, je moře.

vojenské služby byl schválen představiteli všech proudů židovství, kteří se také podíleli na učebních osnovách, a program schválil vrchní izraelský rabinát. Jedná se o téměř roční kurz, v němž se období intenzivní výuky (judaismus, tradice, židovská historie) střídají s „oddechovými časy“, kdy si člověk má rozmyslet, zda chce v kurzu pokračovat. Za sedm let existence institutu jím prošlo na 18 000 lidí, většinou imigrantů ze Sovětského svazu. „A proč je vlastně ke konverzi nutit?“ ptá se někdo. „Nestačí, že jsou jako izraelské občany ochotni bojovat v armádě?“ „Nikdo nikoho nenutí,“ odpovídá profesor. „Jde jen o to, že chtějí-li mít tito lidé v Izraeli sňatek nebo jiný obřad, budou potřebovat doklad o svém židovství.“ Ze se však nejedná jen o svatbu, ale o širší problém „nežidovských“ Izraelců, dokládá jedna z dívek v uniformě, která hovoří o svých zkušenostech: „Byla to první otázka, na kterou se lidé vždycky ptali: Jsi Židovka po mamě, nebo po tátovi? A když jsem chodila s klukem, pro jeho rodinu to bylo strašně důležité. Nevím, jestli by mě bez konverze skutečně přijali.“

ARABSKO-IZRAELSKÁ LABORATOŘ

V Nazaretu funguje zatím zcela ojedinělý projekt – židovsko-arabský technologický inkubátor. Hlavní pozoruhodností firmy je spolupráce místních izraelských Arabů a Židů a také to, že firma pracuje jako akciová společnost, do které vkládají peníze jak Izraelci, tak Američané a zahraniční Arabové. „To je cesta k budoucnosti Izraele, k tomu, aby arabské obyvatelstvo získávalo kvalifikované pracovní uplatnění a rozvíjelo se,“ říká šéf NGT. Po něm hovoří obchodní vedoucí inkubátoru, představitel arabské menšiny v zemi, a také jeho slova

svědčí o oboustranné dobré vůli a ochotě izraelských Arabů pracovat v židovských podnicích. „Čím víc šancí dostávám, tím víc se cítím součástí Izraele,“ říká. Slova o tom, že by klidně sloužil i v izraelské armádě, si novináři nechávají zopakovat. Na přímý dotaz, zda mu jeho arabští spoluobčané něco nevyčítají či mu nevyhrožují, však neodpoví. Po něm nastupují dva zástupci arabských médií v Izraeli. „Jsme svědky judaizace země, Židé nám stále berou naši půdu a chovají se k nám nedemokraticky,“ prohlašuje Hanim Zobi, ředitelka mediálního centra. „Jsme Arabové, uznáváme Stát Izrael, ale není to náš stát, cítíme s našimi utlačovanými palestinskými bratry a chápeme jejich boj za svobodu.“ „Souhlasíte i s teroristickými útoky na Izrael?“ „Pokud se dějí na území Izraele, tak ne.“ „A jinde?“ „Dokážu pochopit, proč jsou vedeny.“ „Vstoupila byste do izraelské armády?“ „Nikdy bych nebojovala proti svým

bratrům.“ „A pokud byste mohla absolvovat civilní vojenskou službu?“ „Ne. Nemám potřebu Izraelcům cokoli dokazovat. Jako menšina mám svá práva a je na nich, aby mi pomáhali.“

Naposledy zaznělo spojení „židovský a demokratický“ v projevu ministryně zahraničí Cipi Livniové v hotelu King David v Jeruzalémě. Hovoří o nezvratném přesvědčení, že jediným řešením situace je vytvoření dvou států, izraelského a palestinského. „Potřebujeme ovšem partnera k jednání, my vlastně potřebujeme Hamas, i když ne v dnešní podobě.“ Některá její slova jako by rezonovala s názory profesora Hartmana. Na otázku, zda byl v Izraeli významněji vnímán problém apartheidu v Jihoafrické republice a jeho řešení, odpověděla: „Samozřejmě. Při pohledu na poměry v JAR jsme si uvědomovali, že pokud bychom se stávající situací něco nepodnikli, mohlo by se stát, že dopadneme stejně – také v Izraeli by žili druhořadí občané, a to by byl konec Izraele jako státu židovského a demokratického.“

Účastníci konference měli také možnost prohlédnout si bezpečnostní plot a zeď u jeruzalémské čtvrti Gilo, dříve těžce sužované stělnou z arabského sektoru. V současné době je výstavba bariéry pozastavena, neboť se řeší soudní žaloby ze strany palestinských zemědělců, kterým stavba zabírá půdu či brání v přístupu k ní. O její účelnosti však již dnes nikdo nepochybuje: ačkoliv průniku teroristů na izraelské území stoprocentně zabránit nelze (viz nedávný útok v Tel Avivu), jedná se o ojedinělý případ, nikoli o „všední“ izraelskou skutečnost.

ALICE MARXOVÁ

(Užitečné stránky k tématům

konference: www.hartmaninstitute.com;
www.ayalim.org.il; www.nazareth.com;
www.hunews.ac.il; www.masaisrael.org.)

Negevská poušť se má stát pro Izrael prostorem budoucnosti. Foto na této dvoustraně Jiří Daniček.

Viktor Pivovarov

O CHOLINOVÍ (A SAPGIROVI)

Cholin připomíná sloup.

Sapgir ne. Sapgir připomíná nadaného kocoura.

Poprvé jsem se s nimi setkal v únoru 1964 na oslavě narozenin Iriny Vasič, redaktorky z nakladatelství „Dětský svět“.

Viktor Pivovarov: Sapgir a Cholin ležící, 2005.

Sapgira jsem si prohlédnout nestihl, brzo zmizel. Cholin zůstal a četl básně. Zdálo se mi, že s vědomím vlastní geniality.

Nesmysl. Žádné takové vědomí Cholin nemá. On prostě geniální je. Ve všem.

Jednou ho vykradli. Ukradli mu ikony v drahých rámech, peníze, nějakou aparaturu. Cholin si to všechno léta nakupoval „na stáří“. Ptám se:

„Volal jsi na policii?“

„Samozřejmě, že ne.“

„A cos dělal?“

„No co – šel jsem si lehnout. Byl jsem rád, že jsem přišel pět minut po zlodějích.“

„Proč?“

„Kdybych je zastihl, majzli by mě po kebuli a už tady nejsem.“

Cholin nás s Irou vzal k Jevgeniji Leonidoviči Kropivnickému do Dolgoprudného. Olga Anaňjevna tehdy byla ještě naživu.

Jezdil k nim často. Vozil tašky s jídlem. Možná jako jediný.

Podruhé jsme tam s ním byli, až když Jevgenij Leonidovič zůstal sám. Smutný a osamělý, ale svůj poetický zájem o mladé dívky neztrácel.

Jednou se sešla nějaká společnost. Myslím, že to bylo u Evy Umanské, půvabné Cholinovy milenky, na Tagance. (Na posteli leží básník Igor Cholin – hubený jak Ind. Vedle Eva – bez kalhotek.

Je šest hodin. – G. S.) Pili jsme. Bylo veselo.

Domů se odcházelo někdy kolem druhé ráno.

Vyšli jsme na Sadovoje chytat taxíka. Nikdo nás nechtěl svést. Nakonec jsme

jednoho člověka přemluvili. Bylo nás asi sedm nebo osm. Všichni opilí a veselí. Namáčkali jsme se do auta, jeden druhému na klín. Jen jeden se nevešel – otec Kiry Sapgir Alexandr Davidovič, přezdíváný „Zajíček“: „Nevadí, nevadí, dojdou po svých.“

Taxík by se už býval rozjel, když vtom Cholin (jediný) řidiče zarazil, celou společnost nějak upěchoval

a Alexandra Davidoviče usadil. A nad rámem „Zajíček“ zemřel. Ve své posteli, a ne někde u plotu. Díky Cholinovi.

Někdy kolem padesátky se Cholin začal připravovat na stáří. Například chodil na box.

„Iгоре, k čemu ti to je?“

„Jak to – k čemu. Přejde stáří, musím se umět bránit.“

Začal skupovat a prodávat všechno, co se namanulo, aby našetřil peníze. Ikony, knihy, obrazy, desky, starožitnosti. Nešťítel se ani džínů a jiné veteše.

„Podívej,“ řekl mi při své první návštěvě v Praze, „koupil jsem kšiltovku! Tady u vás stojí dvacet korun a v Moskvě ji prodám za padesát rublů.“

Tehdy, když se touto činností začal zabývat, někdy počátkem 70. let, přilepila se na něj jedna slečna, které se to velice zamlouvalo, a jala se Igorovi pomáhat. Otěhotněla.

Cholin děti nechtěl. Ona naopak. Budiž, roď si, ale jen na vlastní zodpovědnost. Dítě zaopatřím, ale vychovávej ho sama, když chceš.

Při porodu zemřela. Holčička se narodila živá a zdravá. Dali jí jméno Arina.

Cholin – básník, bohém, až na armádu a vězení (obojím prošel) vždycky volný jako pták, skalní účastník moskevských sešlostí, pitek, básnických čtení, putování po sklepech a půdách výtvarníků – zmizel. Zmizel na dlouhé roky.

Vychovával dceru. Chodil na trh, vařil obědy, vyzvedával Arinu ze školky, potom čekal, až přijde ze školy. Přestal psát. Prostě mu na to nezbyval čas. Všichni jsme si mysleli, že jako básník skončil.

Teprve když Arina povyroستla, začal se Cholin potichoučku po patnáctileté přestávce vracet. Znovu začal psát básně i prózu, vystupovat na čteních.

Cholin byl asi do čtrnácti let bezprizorný. Otce neznal, matka ho dala do dětského domova, odkud neustále utíkal. Potloukal se po vagoncích a nádražích, a aby nezdechl hladu, sháněl peníze a jídlo všeobecně známým způsobem. Ve čtrnácti letech si ho k sobě z dětského domova vzala starší sestra. Jelikož byl stále na útěku, do školy nechodil a nedokončil ani jednu jedinou třídu. Číst se nějak naučil sám.

Básně začal psát z nudy, na vojně, během nekonečného stání ve strážní věži. Protože začal psát, rozhodl se zajít do místní okresní knihovny, aby se podíval, jak píšou básně druzí. Jako knihovnice tam pracovala Olga Anaňjevna Potapova, žena J. L. Kropivnického. Bylo to v Dolgoprudném. A tak to všechno začalo.

Cholin není jen geniální, je také ideální. Žije sám. Velmi skromně. V maličkém,

Viktor Pivovarov: Sapgir a Cholin mystičtí, 2005.

přeplněném bytečku plném prachu. Nepije, nekouří. Ke slávě a úspěchu je netečný. Jako mnohé bytosti vyššího řádu se zajímá jen o peníze.

I k nim se však vztahuje s lehkostí.

Je hodný a pohostinný, jedno ani druhé ale nepřehání. Nejen proto, že disponuje tzv. citem pro míru neboli vkusem, ale

především proto, že je to vyšší bytost. Svým způsobem života navazuje na tradici svého učitele J. L. Kropivnického. Pro mne osobně je tento způsob života absolutní a ryzí ideál. Takhle by měl žít každý člověk a umělec.

Nevěřím na žádnou svobodu, vnitřní ani vnější. Člověk je příliš determinovaný, zejména svým narozením a svou smrtí. Ale pojem svobody existuje a všichni ho používají. Použiju ho tedy i já s vědomím vši jeho omezenosti.

Tak tedy Cholin je ten nejsvobodnější člověk, jakého jsem v životě potkal. Je nejméně spoutaný nejrůznějšími stereotypy, které vytvářejí lidská společenství, ztotožňující se s nějakou národní, náboženskou, sociální, profesní nebo jinou idejí.

že země je ve skutečnosti hranatá nebo něco takového.

Největší paradox ale spočívá v tom, že to není žádná vědomá provokace, výtržnost nebo legrace. Cholin si v tu chvíli opravdu a rozhodně myslí, že země je hranatá.

Cholin a Sapgir. Jejich jména sousedí v jejich verších. Patří vedle sebe v moskevské mytologii. Z velké části, ne-li úplně, díky Cholinovi. V době, kdy Sapgir vydatně pil, byl schopen v opilosti navkládat cokoli i svému nejlepšímu příteli. Cholina to nechávalo v naprostém klidu. Stejně jako se ho nedotýkaly Genrichovy úspěchy u čtenářů, jeho materiální dostatek nebo množství vydaných knih. Jakožto bytost vyššího řádu nikdy nikomu nezavídel. Nikdy nezatoužil po ničem cizím. Je-

Viktor Pivovarov: Sapgir a Cholin letící, 2005.

Pod vlivem této nespoutanosti byl, pokud se nemýlím, prvním básníkem, který začal používat tzv. vulgární slovní zásobu jako umělecký postup.

Zažili jsme nezapomenutelnou katarzi, když u mne ve sklepě na B. Chmelnického četl v přítomnosti početného obecnstva povídku „Jedna mínus“, pojednávající o dobrodružství dvou moskevských umělců-ochlastů v Paříži. Smíchy jsme se váleli v křečích na podlaze, plakali, vyli, hýkali a ryčeli.

Cholin je vůbec vynikající diskutér a oponent. Je připraven pohádat se s kým-koliv na libovolné téma. Na jednu stranu je mu všechno jedno, na ničem „nelpí“, na druhou stranu ho všechno zajímá. Nestará se o výsledek sporu (ví totiž, že za prvé žádný výsledek neexistuje a za druhé je to stejně jedno), ale proces. Z toho důvodu velice často provokuje své spolubesedníky a s neuvěřitelně vážnou tváří je chytá na svoji udičku a hlásá přítom nějakou naprostou hloupost a nehoráznost, například

jich přátelství vydrželo víc než padesát let.

„Vyšší ontologické monády Cholína – Sapgira jsou meta-kolony, které nepomíjejí a nepodléhají rozkladu. Nacházejí se vně transmucací a představují čistá zrcadla, ve kterých se odrážejí oblaka a vodopády.“ (Z cyklu *Metempsychóza*, 1992)

Z ruštiny přeložila Jana Kleňhová

(VIKTOR PIVOVAROV, malíř narozený v Rusku a žijící už řadu let v Praze (viz rozhovor v Rch 11/2003), vytváří cykly kreseb, jejichž rovnocennou součástí jsou jeho vlastní texty. Z tohoto důvodu se objevuje i ve výběru autorů, kteří budou zahrnuti v antologii ruské židovské literatury 20. stol., kterou připravuje nakl. Sefer. Naše ukázka je z cyklu věnovaného dvěma pozoruhodným ruským básníkům Igoru Cholinovi (1920–1999) a Genrichu Sapgirovi (1928–1999), kteří patřili k Pivovarovovým blízkým přátelům.)

KRAJINA ZLA

(dokončení ze str. 7)

tezi myslíte a co přímo o tom, jak ji formuloval?

Žijeme v kapitalistické společnosti, ve společnosti s volným trhem, v níž se věci odehrávají určitým způsobem, můžeme tomu říkat i „průmysl“. V kapitalismu jsou prostě směnnou hodnotou peníze, takže ať děláme cokoli, je to spojené s penězi. Finkelstein vznáší neuskutečnitelný nárok – vyjmout z tohoto procesu právě holocaust. Já jsem teď na turné, kdy mluvím o knize o Osvětimi. Mohli bychom tedy říct, že „prodávám Osvětim“. Ale taková je situace – všechno je součástí trhu, a aby se kniha prodávala, potřebuje propagaci. Finkelstein vlastně konstruuje teorii o židovském spiknutí. O spiknutí amerických židovských vůdců, kteří promyšleně zneužívají holocaust pro své cíle. Ale nic takového neexistuje, už jen proto, že americké židovské vedení je tak různorodé, že by se nikdy v ničem nemohlo „spiknout“.

Finkelstein například říká, že Eichmannovým procesem si Židé chtěli „přivlastnit holocaust“.

Proces s Eichmannem byl určitě důležitý, bylo to poprvé, kdy se otevřeně a naplno mluvilo o zločinech holocaustu. Židé jeho proces vnímali jako autentickou výzvu po spravedlnosti, na kterou čekali tak dlouho. Já jsem jako mladík v Holandsku zažil jomkipurovou válku. Mohu říct, že ty první dny, kdy to s Izraelem vypadalo špatně, jsme všichni cítili chlad u srdce a zcela přirozeně jsme museli myslet na holocaust, na vyhlazení Židů. V tom nebyl žádný kalkul, žádné zneužití vzpomínky, byl to autentický pocit hrůzy z toho, co se může stát.

Domníváte se, že je holocaust zneužíván politicky jako omluva pro izraelskou politiku vůči Palestincům?

Ale vždycky máte nejdřív příčinu, pak následky. Izraelská politika je formována zkušeností genocidy, a to je přece velmi bolestná zkušenost. Není to ospravedlnění této politiky, ale je to její pochopitelná a neoddelitelná součást. Každá izraelská rodina ztratila někoho v holocaustu. Vy Češi máte na svědomí zločiny proti lidstosti, kterých jste se dopustili v roce 1945 při odsunu sudetských Němců. Ale proč? Protože za tím byla strašná zkušenost s Němci. Neomlouvá vás to, ale je to součástí vaší zkušenosti, historického traumatu. Finkelstein dělá totéž co spousta protizraelských agitátorů – staví Izrael do zvláštního postavení, vznáší na něj výjimečné, jedinečné požadavky, chce, aby byl lepší než ostatní. Všemi národy mohou otřást jejich historické zkušenosti, ale když přijde na Židy – oni mají být výjimkou. Jenže oni nejsou.

ALICE MARXOVÁ

OBRAZ PRAŽSKÉHO GHETTA

Výstava v Muzeu hlavního města Prahy

Od poloviny května je v Muzeu hl. města Prahy otevřena výstava „Pražské ghetto v obrazech“. Na 180 obrazů, rytin a kreseb z období téměř jednoho a půl století pochází většinou ze sbírek Židovského muzea v Praze a Muzea hl. města Prahy, další zápůjčky jsou z Národní galerie v Praze, Galerie hl. města Prahy a ze soukromých sbírek. Najdeme mezi nimi díla klasiků českého malířství 19. století i práce málo známých židovských umělců, z nichž mnohé nebyly dosud vystavovány. Protože obrazů, a zejména kreseb s danou tematikou je větší množství, než bylo možné vystavit, dojde v druhé polovině června k částečné výměně exponátů.

LIDÉ

V čem spočívala přitažlivost židovské Prahy a jejích památek pro pražské i cizí umělce? Především tu je skutečnost, že pražská židovská obec byla přes všechny katastrofy, pogromy i vypovězení vždy znovu obnovena a zachovala si po celé ti-

Ignác J. Porges: Vilém Karel Karpeles, 1836.

síciletí svoji kontinuitu a tradice. Pouze díky tomu zůstalo až do konce 19. století zachováno také Židovské Město a jeho památky, které byly v jiných městech zničeny většinou již ve středověku. Nakonec zde působila i malebná poloha pražského ghetta, ležícího v zákrutu Vltavy takřka uprostřed pražské kotliny, odkud se před stavbou Rudolfiny a Uměleckoprůmyslového muzea otevíral široký výhled na panoráma Pražského hradu.

Osvícenství a josefínské reformy přinesly po roce 1780 pro obyvatele ghetta významné změny. Nabízely nové cesty k integraci do okolní společnosti, mnozí těchto možností využívali a brzy dosáhli významného postavení jako zakladatelé průmyslo-

vých podniků, bankéři a velkoobchodníci. Nová potřeba reprezentace emancipující se společnosti dala vzniknout na přelomu 18. a 19. století celé portrétní galerii duchovních představitelů pražské židovské obce a portrétům příslušníků zámožných rodin ghetta. Manželské podobizny Wolfa a Sary Moschelesových (kolem 1790) ze staré pražské patricijské rodiny naznačují, že rodinné portréty nebyly už koncem 18. století u zámožných obyvatel výjimkou. Pro objednavatele z ghetta pracoval na počátku 19. století tehdy nejlepší pražský portrétista Antonín Machek (1775-1844), který je na výstavě zastoupen portrétem továrníka Wehlehlo a jeho rodiny v biedermeierovském oblečení. Procitěnou atmosféru skupinového portrétu dotváří přírodní prostředí zahrady v Židovském Městě s výhledem na Pražský hrad.

Ve 30. a 40. letech byli již autory rabínských i rodinných podobizen židovští žáci pražské Akademie Šimon Jakub Arkeles (1803-1875), Leopold Pollak (1806 až 1880), Izák Jeiteles Schoepl (1811-1855), Adolf Aron Pulzer (1813-1891), Jan Brandeis (1813-1872), Ignác Pereles (1823-1893) nebo Josef Bindeles (1826-1914). Vyhledávaným autorem vytříbených miniatur a jedním z nejlepších pražských židovských portrétistů se stal Ignác Josef Porges (1812-1890), na výstavě zastoupený např. portréty členů rodiny Karpelesů, které poskytují představu o jeho přesném a barvitém stylu. Jako vydavatel grafických podobizen se v ghettu nejvýrazněji uplatnili knihkupec Markus Schmelkes (zemřel 1857) a nakladatel Wolf Pascheles (1814-1857).

PAMÁTKY

Nejstarší a nejvýznamnější pamětihodnost pražského ghetta – Staronová synagoga – se stala již na počátku 19. století jedním z hlavních motivů pražských vedutistů. Jako první ji kreslili Karel Würbs (1807-1876) v roce 1836, Vilém Kandler (1816-1896) v roce 1838 a Vincenc Morstadt (1802-1875) v roce 1840 a jejich rytiny sloužily jako ilustrace nejstarších pražských průvodců. Podrobněji nakreslil interiér Staronové synagogy v roce 1842 malíř Josef V. Hellich (1807-1880), v roce 1843 jej v rozměrném akvarelu se všemi detaily zařízení zachytil mladý Josef Mánes (1820-1871). Jeho akvarel se pak stal předlohou litografie Františka Šíra (1804 až 1864), kterou v roce 1846 vydal Wolf

Pascheles jako jeden z nejstarších suvenýrů pro návštěvníky Židovského Města.

Později se setkáváme se Staronovou synagogou převážně jako motivem ilustrací pro pražské obrazové časopisy, které kreslili ilustrátoři Karel Liebscher (1851-1906), Antonín Lewy (1845-1897) nebo Jan Koula (1855-1919). Na počátku 20. století vytvo-

Vilém Kandler: Interiér Staronové synagogy, 1838.

řili řadu pohledů na průčelí Staronové synagogy a Židovské radnice malíři Antonín Slaviček (1870–1910) nebo Stanislav Fejkl (1883–1933), interiér synagogy se pokusili zachytit malbou Oldřich Blažíček (1887–1953) a Jindřich Průcha (1886 až 1914), v grafických listech Alexander Jakesch (1862–1934) či Efraim Moses Lilien (1874–1925).

Také Starý židovský hřbitov se stal od počátku 19. století oblíbeným námětem několika generací vedutistů a krajinářů. Tito umělci našli na hřbitově bohatý pramen námětů, které odpovídaly jejich zaujetí pro staré památky minulosti a neobvyklé přírodní scenerie. Prvním umělcem, kterého zaujaly motivy ze hřbitova, byl Antonín Mánes (1784–1843), zakladatel tradice českého novodobého krajinářství. S náměty hřbitova se dochovala ze 20. a 30. let řada jeho kreseb, akvarelů a dva lepty. Jednoduchý náhrobní kámen, ponořený hluboko do země, zarůstající travou nebo skrytý pod větvemi keře, se v jeho podání stal výmluvným obrazem lidského života nebo obecněji sil růstu a zanikání, které tvoří základní pohyby přírodního dění. Jako vedoucí krajinářské školy na Akademii přivedl k námětům ze Starého hřbitova také své žáky, zejména Josefa Vojtěcha Hellicha (1807–1880), Eduarda Herolda (1820 až 1895) či Amálii Mánesovou (1817–1883).

Umělci následující generace usilovali o sjednocení jednotlivých motivů v celko-

vou obrazovou kompozici a o vystižení neobvyklé atmosféry hřbitova. Tento vývoj předznamenala litografie Maxe Haushofera (1811–1866), od r. 1844 nástupce Antonína Mánesa ve vedení krajinářské školy. Přibližně ve stejné době se podařilo sugestivně vyjádřit tajemnou atmosféru Starého hřbitova také A. B. Piepenhagenovi (1791 až 1868), který jako první zachytil scenerii hřbitova v přízračném osvětlení úplňku.

V tvorbě pražského malíře Bedřicha Havrána (1821–1899) můžeme sledovat vývoj motivů ze Starého hřbitova již od počátku 40. let. Jeho zaujetí tímto námětem vyvrcholilo v druhé polovině 50. let, kdy vznikla řada rozměrných kreseb bizarních seskupení náhrobků v okolí Pinkasovy synagogy. Později Havránek vytvořil ještě několik variant imaginární krajiny s ruinou Staronové synagogy a řadami náhrobků, táhnoucími se na vzdálený horizont pusté krajiny, které ztělesňují jeho vizi tisícileté historie židovského národa. Motivy ze Starého hřbitova tvoří také samostatnou kapitolu v díle pražského krajináře Matyáše Wehliho (1824–1889), který se tématem zabýval již od mládí a po čase se pokusil vytvořit panoramatický noční pohled na hřbitov v měsíčním osvětlení. V tomto obraze jako by vyústila snaha celé generace romantických krajinářů o sjednocení pohledů ze hřbitova do jediné kompozice, ovládnuté atmosférou přírodní scény.

Při své návštěvě Prahy v roce 1852 pracoval na hřbitově slavný český historický malíř Jaroslav Čermák (1830–1878), žijící tehdy v Paříži. Pod dojmem této návštěvy se rozhodl namalovat na hřbitově rozměrný figurální obraz, chovaný dnes v soukromé sbírce v Lutychu (1858). Zachycuje skupinu mužů, žen a dětí okolo náhrobku Hendl Bassevi, proslulé svojí dobročinností. Scéna z historie pronásledovaného

B. Havránek: Klausová synagoga a hřbitov, 1843.

národa ztělesňuje současně představu návaznosti generací spojených společnou historií a kulturou.

V následující generaci již nenajdeme žádného umělce, který by se námětům ze Starého židovského hřbitova věnoval soustavněji. V roce 1877 zachytil svým suverénním malířským přednesem přírodní scé-

Jan Minařík: Masařská ulice, 1906.

nu hřbitova Vojtěch Hynais (1854–1925), přední malíř generace Národního divadla. Umělci ovlivnění impresionismem studovali na přelomu 19. a 20. století na hřbitově lehkou hru světla na náhrobcích, ukrytých v loubí bezových keřů. Z jejich nejzdařilejších prací jmenujme obrazy Jindřicha Bubeníčka (1856–1935), Václava Jansy (1859–1913), Jana Minaříka (1862–1937), Jindřicha Tomce (1863–1927), Jiřího Jilovského (1884–1958) nebo expresionisty Bedřicha Feigla (1884–1965).

GHETTO

Stísněné uličky a omšelé domy ghetta zprvu zájem umělců nezbuzovaly. První pohledy ze Židovského Města kreslili pražští vedutisté jako Vincenc Morstadt (1802 až 1875), Adolf Liebscher (1857–1919) nebo František Chalupa (1828–1887) většinou až v 80. letech 19. století. Výjimku z těchto drobných prací představuje žánrový obraz Alexandera Jakesche (1862–1934), který na obraze Rozlité mléko zachytil zákoutí Maiselovy uličky v roce 1889. V následujícím roce namaloval pražský ilustrátor Josef Douba (1866–1928) rozměrný obraz s výjevem z Červené uličky za velké povodně roku 1890, kdy bylo zaplaveno celé Židovské Město (viz Rech 10/2002). O něco později zachytil pouliční scénu s charakteristickým výjevem před vetešnictvím největší z tehdejších žánristů Luděk Marold (1865–1898). Podobný pouliční výjev namaloval později také Vojtěch Barto-

něk (1859–1908), malíř žánrových výjevů z pražských ulic a trhů a jeden z nejpilnějších ilustrátorů Světozoru a Zlaté Prahy.

ASANACE

Teprve rozhodnutí o asanaci Židovského Města a začátek jeho demolice koncem roku 1896 vyvolaly vlnu širšího zájmu veřejnosti a umělců o tuto přehlíženou čtvrt. Přestavba Josefova probíhala s největší intenzitou v letech 1897–1907 a z této doby pochází také nejvíce obrazových dokumentů mizející podoby zdejších uliček a zákoutí. K nejvýznamnějším malířům ghetta tohoto období patří krajinář a ilustrátor Václav Jansa (1859–1913), který v letech 1895–99 zachytil uličky ghetta v řadě živých akvarelů. Mezi první malíře Josefova patřil Václav Hradecký (1867–1940), koncem století v ghettu vznikly nejstarší obrazy Jana Minaříka (1862–1937), který se zdejšími motivům věnoval soustavněji na zakázku magistrátu v letech 1905–08. Tehdy již zachytil své nejnámější pohledy ze Židovského Města a okolí také Antonín Slavíček (1870–1910) a někteří jeho žáci, např. Stanislav Feigl (1883–1933), Otakar Nejedlý (1883–1957), Karel Boháček (1886–1928) nebo Alexandr Pelíšek (1889 až 1919). Cyklus žánrových obrazů z pražského ghetta namaloval podle starších kreseb a studií kolem roku 1910 Alois Wierer (1878–1945). V řadě replik naivního malíře Adolfa Kohna (1868–1956) pokračovala tradice zdejších motivů až do 30. let 20. století.

Ze secesních grafiků našel v ghettu řadu motivů svých raných prací zdejší rodák Emil Orlik (1870–1932), kolem roku 1900 zde vytvořila soubor leptů Zdenka Braunerová (1858–1934) a Heinrich Jakesch (1867 až 1909). Tehdy již motivy mizejícího ghetta zaujaly řadu mladších grafiků a ilustrátorů, jako byli Adolf Kašpar (1877–1934), Viktor Stretti (1878–1954), Jiří Konůpek (1883–1950), Jiří Jilovský (1884–1958) a mnoho dalších. Svůj nejpůsobivější výraz našly zdejší uličky a zákoutí v cyklu ilustrací k Meyrinkovu románu Golem od zdejšího rodáka Huga Steinera-Praga (1880–1945) z r. 1916 a expresivních kresbách a litografiích Bedřicha Feigla (1884–1965) z doby kolem r. 1920. Díky těmto početným dílům několika generací pražských malířů a grafiků patří dnes paradoxně zbořenému Židovskému Město k jedné z nejlépe dokumentovaných částí staré Prahy. **AP**

„Pražské ghetto v obrazech“, Muzeum hl. města Prahy. Kurátor dr. Arno Pařík. Výstava se koná v rámci oslav 100. výročí založení Židovského muzea v Praze. Je otevřena do 28. srpna 2006 a byl k ní vydán katalog s více než 230 barevnými reprodukcemi v české a anglické verzi.

KRONIKA OHLÁŠENÉ SMRTI

Národní náboženská strana zmizela z izraelské politické scény

Mezi všemi změnami, k nimž došlo po izraelských volbách 28. března (a bylo jich mnoho), je i jedna, která se často přechází mlčením. Poprvé se Národní náboženská strana (v hebrejštině Mafdal), která představuje duchovní odkaz velkého rabína Avrahama Hacoheha Kooka a dlouho reprezentovala náboženský sionismus, neobjevila u volebních uren sama za sebe, ale spojila se s extrémně pravicovou Stranou národní jednoty vedenou rabínem Benny Elonem.

Od dob, kdy ji rabín Jicchak Jakov Reines založil, prožívala po celé dvacáté století Národní náboženská strana slavné časy. Po vzniku „duchovního centra“ Mizrachi roku 1902 se hnutí stalo jedním z pilířů obnovy židovského jišuvu v Palestině a později i budování Státu Izrael.

U zdroje této politické síly stála vůle mnoha nábožensky orientovaných Židů k opozici proti dvěma směrům, které považovali pro židovský národ za škodlivé.

V první řadě se náboženské sionistické hnutí stavělo proti ultraortodoxním antisionistům z Agudat Jisrael. Šlo o základní ideologickou opozici v samotném lůně ortodoxního judaismu. Tváří v tvář rabínům charedim („bohobojným“), kteří označovali sionistické aktivity za falešný mesianismus a za vzpouru proti Bohu, vnímali zakladatelé hnutí Mizrachi sionismus jako znamení příchodu Mesiáše, jako „zrod vykoupení“. Tam, kde ultraortodoxní viděli překrucování judaismu, spatřovalo Mizrachi prst Boží, konec exilu a blížící se mesiášské vykoupení Židů.

ALIANCE SE STRANOU MAPAI

Na druhé straně, tedy v době, kdy se ultraortodoxní svět (charedim) uzavíral do dobrovolných gheft a odřízl se od společnosti, náboženští sionisté se naopak snažili začlenit do světa, který je obklopoval, jít příkladem laikům a dovést sionismus na správnou cestu v duchu židovské tradice. „Tora ve-avoda“, ctít Tóru a pracovat ve prospěch obce: to byla devíza národního náboženského hnutí, kterou také skutečně uvedlo do praxe.

Podle učení rava Kooka i navzdory nepřátelství, jež projevovala Agudat Jisrael vůči nenáboženským Židům, považovalo hnutí Mizrachi pionýry osídlující zemi izraelskou za spoluúčastníky na Božím díle. Zatímco svět „bohobojných“ dodržoval doslovný výklad židovského zákona a odmítal jakoukoli změnu nebo přizpůsobení, zejména co se týče postavení židov-

ských žen, sionističtí rabíni, přestože také odmítali náboženský liberalismus, akceptovali životní styl přizpůsobený modernímu technologickému světu, hledali praktická řešení některých problémů zákona, uznali rovnoprávnost žen a prosazovali otevřenost vůči demokracii a modernitě.

Náboženský sionismus se přísně distancoval od laického sionismu, který chtěl vytvořit „nového Žida“, jenž by svou kulturu rozvíjel mimo tradice judaismu. Mnozí sionističtí myslitelé byli ve skutečnosti antináboženští a příkázání Tóry považovali za středověké přežitky. Palestinský Žid, budoucí Izraelec, měl být podle nich silný „Hebrejec“, zdravý člověk bez předpokladů, který byl zběhlý v zemědělství stejně jako ve zbrani a vytvářel divadlo, literaturu a poezii, které neměly mít nic společného s minulostí diasporu. Naopak hnutí Mizrachi neustále zdůrazňovalo význam tradice a Tóry jakožto nenahraditelných základů celé židovské společnosti.

Před vznikem Státu Izrael v roce 1948 i po něm byl vliv náboženského sionismu značný: zahrnoval rozvoj autonomního vzdělávacího systému spojujícího náboženství s modernitou, angažovanost v ozbrojených silách a výchovu mladých náboženských Židů, vykonávajících službu v elitních jednotkách, rekultivaci země prostřednictvím náboženských kibucim a mošavim, začleňování imigrantů – ze-

Mafdal v minulosti přispěl k formování toho nejlepšího v izraelské společnosti. Foto archiv.

jména z arabských zemí – do vzdělávacích struktur a dětských vesniček atd.

Politicky se Národní náboženská strana velmi brzy spojila s tehdy vládou Ben Gurionovou sociálnědemokratickou stranou Mapai. Osa Mapai–Mizrachi se tak stala pilířem sionistického experimentu: David Ben Gurion a vůdci dělnického hnutí, sice naprosto laičtí, ale přesto vychovaní k účtům k Bibli, pochopili mimořádný význam spojení národní akce se zbožnými Židy.

Náboženští sionisté podporovali vlády Ben Guriona, Leviho Eškola a Goldy Meirové pod jednou podmínkou: že stát bude respektovat status quo – tedy dodržovat šabat a náboženské svátky, že podpoří košer stravování v kantýnách a veřejných zařízeních, že zachová systém náboženských škol a že civilní právo zůstane v rukou rabínských soudů. Labouristické vlády tyto podmínky přijaly a Národní náboženská strana na oplátku podporovala bezvýhradně jejich politiku – at už zahraniční, hospodářskou či sociální.

Někteří náboženští vůdci zastávali mnohem umírněnější stanoviska v zahraniční politice nežli „aktivisté“ strany Mapai. Čas od času se mezi labouristy a náboženskými sionisty rozhořely drobné spory, například v otázce „kdo je Žid“. Nakonec ale vždy došlo k dohodě a vzájemná shoda byla konstantní. V této době se náboženští sionisté zabývali především problémy náboženského školství, sociální problematikou a kvalitou života izraelské společnosti, která se měla stát vzorem humanismu a „světlem pro národy“.

„GUŠ EMUNIM“

Věci se začaly měnit po šestidenní válce (červen 1967). Syn rava Kooka, rabín Cvi Jehuda Kook, cele soustředil svoji duchovní autoritu na rychlé a rozsáhlé osídlování území Samař, Golanských výšin, údolí Jordánu a pásma Gazy. Sionistické náboženské hnutí se postupně „přeorientovalo“ na jedinou otázku – problém židovských osad v Erec Jisrael. Zároveň se ve straně Mafdal dostalo k moci mladší křídlo pod vedením Zevulona Hammera a Jehudy Ben-Meira a donutilo k odchodu umírněně staré vedení, jež mělo zájem na shodě s labouristy.

Roku 1976 se Mafdal rozešel s vládou Jicchaka Rabina a nadšeně se přiklonil k vládě Menachema Begina. Vývoj strany směrem doprava se však ani v tomto bodě nezastavil. Národní náboženská strana se záhy ocitla napravo od Likudu a sta-

Rabi Avraham Hacohen Kook. Foto archiv.

věla se proti jakýmkoli územním ústupkům. Guš emunim („blok víry“) dovedl stranu k naprostému a výhradnímu zájmu o otázky Erec Jisrael a jeho území. Jenže Mafdal začaly záhy konkurovat jiné, mnohem radikálnější politické síly. Objevují se strany jako Národní jednota, Israel Bejtenu nebo Herut („nový způsob“), které hovoří o „transferu“ palestinských Arabů (včetně Arabů izraelských) do sousedních zemí naprosto bez servítků. Zbytky umírněnosti Mafdal považuje mládež z jeho vlastních řad – studenti ješivot, členové Bnej Akiva a osadníci – za výraz zavrženíhodné zbabělosti.

Po nenásilné evakuaci pásma Gazy v létě 2005 vyjádřila řada obyvatel osad a mladých příslušníků Mafdalů názor, že Rada Judska-Samaří, ovládaná Národní náboženskou stranou, jednala příliš umírněně, například když nabádala k nenásilí a nevyzvala nábožensky smýšlející vojáky k odmítnutí poslušnosti. Podle nich je toto zbabělé jednání důvodem, proč bylo nakonec pásmo Gazy ztraceno.

Krátce a dobře, vůdci Mafdalů pochopili, že jejich pluky je opouštějí... Aby nezánikla úplně (některé výzkumy veřejného mínění ukázaly, že by se nedostala do parlamentu a neměla by žádné poslance), rozhodla se strana radikalizovat a spojila svou kandidátku se stranou Národní jednoty.

Tento vývoj politické strany, která v minulosti tolik přispěla k formování toho nejlepšího v izraelské společnosti, nelze rekapitulovat jinak než se smutným povzdechem.

ILAN GREISAMMER

(Z francouzského židovského měsíčníku L'Arche, březen 2006 přeložila A. Bláhová.)

Století AJC

(dokončení ze str. 3)

v Jeruzalémě, rabín David Ellenson z Hebrew Union College nebo znalec kabaly a rektor rabínského semináře rabín Arthur Green. Profesor Halbertal, který se narodil a žije v Izraeli stejně jako spisovatel A. B. Jehošua, zcela odmítl jeho názory na diasporu. Podle něj se krize identity – pokud o ní vůbec lze mluvit – týká nejen Židů v diaspoře, ale i samotných Izraelců.

DĚKUJI A MAZAL TOV

Již potřinácté byla součástí programu AJC mezinárodní konference představitelů židovských obcí. Jejím tématem byla budoucnost, a tak bylo přivzváno mnoho mladých lidí z celého světa, včetně bývalých stážístů AJC. V několika panelových blocích se zabývali možným vývojem ve svých komunitách a na svých kontinentech. Se zprávou o situaci v Evropě vystoupil překvapivě americký delegát, který přirovnal organizace mladých Židů v postkomunistických zemích k pionýrům, kteří musí vše budovat od začátku. V diskusi zaznělo, že je třeba brát v potaz úsilí a výsledky předcházejících generací, i když se ne vždy vše podařilo.

Vrcholem konference byl galavečer v hale washingtonského Národního muzea. Více než dva tisíce lidí nechaly politická přesvědčení doma, přivítaly ovacemi prezidenta Bushe a jeho slova přerušovaly potleskem. A co říkal? „Děkuji vám za to, že jsem mohl mezi vás přijít a říct vám Mazal tov... Sto let využívali američtí prezidenti výhod spolupráce s AJC... Sto let jste měli vliv na americkou politiku, protože jste měli vznešené cíle. AJC se vždy zasazoval o respekt a toleranci vůči všem lidem, protože jste věděli, že bojovat proti antisemitismu znamená bojovat proti všem formám nenávisť... Moje vláda také sdílí přesvědčení, že naše spojenectví s Izraelem musí zůstat pevné. Naše země toho májí tolik společného, byly zrozeny z bojů a obětí, byly založeny emigranty, kteří utíkali před náboženskou perzekucí, jsme demokratické země, právní státy s tržním hospodářstvím... Hamas jasně prohlásil, že neuznává právo Izraele na existenci, a pokud politiku nezmění, my s ním nikdy nenavážeme kontakt. Žádní politici nemohou stát jednou nohou v táboře demokracie a druhou v táboře terorismu. ... Jedna z lekcí, ze kterých se náš národ poučil po 11. září, je to, že nemůžeme brát jakékoli výhrůžky na lehkou váhu... To je i případ Saddáma Husajna... On znamenal hrozbu a svět je bezpečnější bez něj... Demokratický Irák bude silným poselstvím všem teroristům, že budoucnost Blízkého východu patří svobodě a míru... AJC, americká vlá-

da a celé světové společenství jsou znepokojeny Íránem.“

Projev generálního tajemníka OSN Kofiho Annana nezanechal zdaleka tak hluboký dojem navzdory jeho ujištění o podpoře Izraele a boji proti terorismu. Většina hostů dobře věděla, že snaha o zastoupení Izraele v regionálních strukturách OSN nebyla dosud korunována úspěchem. A mnozí měli v paměti kolaps konference OSN o lidských právech v jihoafrickém Durbanu před pěti lety. Snad proto ani ujištění, že nově budovaná Rada OSN pro lidská práva nebude opakovat chyby bývalé komise, která – jak řekl Kofi Annan – „se diskreditovala tím, že se selektivně zaměřila na porušování lidských práv v několika zemích, zatímco v jiných je ignorovala“, nevyvolalo velkou pozornost. S povděkem bylo kvitováno snad jen ustavení Mezinárodního dne holocaustu.

Jak podotkl jeden z vysokých představitelů AJC, je paradoxní, že 61 let po skončení 2. světové války se stala hvězdou židovského večera německá kancléřka. Ale bylo tomu tak. „Sto let je AJC spojen s Německem,“ řekla ve svém projevu Angela Merkelová. „Byli to němečtí Židé, kteří AJC založili. A byl to AJC, který jako první židovská organizace navázal kontakt s Německem po šoa. A mé pozvání na tento večer vnímám jako vaši víru v demokratické Německo a naplňuje nás hlubokým vděkem... Německo se nacistickými zločiny připravilo i o část své kulturní a intelektuální identity... Pro nás Němce je proto povinností postavit se všem formám antisemitismu, rasismu a xenofobie.“ V mezinárodněpolitické pasáži kancléřka řekla, že „právo Izraele na existenci a právo jeho občanů na život v bezpečí a míru vždy zůstane neotřesitelnou konstantou německé zahraniční politiky...“ Sklidila nadšené ovace.

Setkání ve Washingtonu znamenalo pro AJC jeden z vrcholů jeho politického a společenského uznání. Konstatovat to ve své závěrečné řeči i výkonný ředitel AJC David Harris (mimořádně velký přítel Prahy a naší federace). Charismatická osobnost, nesmírně vzdělaný, pohotový komentátor, skvělý spisovatel je uznávanou autoritou na americké politické scéně. Jeho pravidelné rozhlasové pořady, které lze také poslouchat prostřednictvím internetu, nacházejí stále více posluchačů, protože se vyjadřuje – zcela v duchu AJC – nejen k tématům židovským, ale i všeobecným. „Tento večer ukázal, že nic není nemožné,“ řekl nakonec. „Možná, že při mém 125. výročí v květnu 2031 přivítá AJC vedle generálního tajemníka OSN a spolkové kancléřky také prezidenta demokratického a mírového Íránu. Poznamenejte si to datum ve svých kalendářích.“

TOMÁŠ KRAUS

POCTA OSVALDU GOLIJOVOVI

Přehlídka tvorby argentinského skladatele v New Yorku

Festivally, které pořádá největší hudební a divadelní instituce v New Yorku, renomované *Lincoln Center for the Performing Arts*, patří k nejvýznamnějším oceněním na světové hudební scéně. Těto pocty se letos dostalo argentinskému skladateli Osvaldu Golijovovi, jemuž připravilo *Lincoln Center* přehlídku tvorby v nově otevřeném *Rose Theater* u *Central Parku*. Jak je uvedeno v úvodu programu, byla Golijovova tvorba vybrána pro samostatnou přehlídku, neboť se vymyká zavedeným kategoriím (moderní, klasická, lidová apod.), překlenuje hudební teritoria bez ohledu na zeměpisné a časové hranice, a lze ji tedy vnímat jako ztělesnění světové hudby budoucnosti.

TOLIK SPOLEČNÉHO

Osvaldo Golijov se narodil r. 1960 v argentinské *La Platě* v rusko-rumunské židovské rodině. Jeho ortodoxní matka, univerzitní profesorka klavírní hry, zprostředkovala synovi základy klasické západní hudby, ale i židovského liturgického a klezmerového repertoáru. Dětství prožité v Argentině nabízelo také bohaté tradice lidové a taneční muziky, reprezentované především hudbou *Astora Piazzolly*. Golijov vystudoval klavírní hru a skladbu, poté se na začátku 80. let odstěhoval do Izraele, kde se v Jeruzalémě věnoval studiu hudebních směrů místních kultur. Od roku 1986 žije v USA.

Na začátku festivalu proběhla tři představení jednoaktové opery *Ainadamar*. Její příběh propojuje životní osudy tří postav: básníka *Federica Garcíi Lorky* a revolucionářky *Mariany Piñedy*, obětí politických vražd ve sto let od sebe vzdálených pohutých etapách španělské historie, a herečky *Margarity Xirgú*, *Lorkovy přítelkyně* a protagonistky jeho divadelní hry *Mariana Piñeda* (1927). Autorem libreta, přeloženého do španělštiny samotným Golijovem, je renomovaný libretista a textař *David Henry Hwang*. Ve třech obrazech se prolínají vzpomínky umírající *Margarity Xirgú* na *Lorku* spolu s okamžiky jeho popravu falangisty v roce 1936 u granadské fontány *Ainadamar* (z arabského *Ajn al-Dam*, Fontána slz). Scénická výprava evokuje motivy z *Picassovy Guerniky*. Golijov elektronicky umocňuje operní zpěv i bohatou, živou orchestrální hudbu, v níž mají zastoupení harfa, flamenkové kytary a perkuse, a spojuje je s nahrávkami vzdáleného dusotu koní, zvuků zurčící vody ve fontáně *Ainadamar* a dalšími efekty. Hu-

debně vychází opera ze zdánlivě odlišných lidových hudebních tradic, zejména latinskoamerického flamenka a jímavé židovské melodičnosti.

Po opeře uvedl *Rose Theater* komorní sérii krátkých děl, aranžovaných Golijovem ve spolupráci s *Davidem Harringtonem*.

Foto Sara Evans 2002.

nem, prvním houslistou známého smyčcového seskupení *Kronos Quartet*. Na repertoáru byly zastoupeny kompozice jako *Gloomy Sunday* od *Rezső Seresse* (proslavená v podání *Billie Hollidayové*) či *Stravinského Cirkusová polka*, původně napsaná pro *cirkus Barnum & Bailey* (!). Další krátké skladby se inspirovaly folklorními tradicemi Evropy nebo Mexika, zejména různými prvky náboženského rituálu věnovaného *Panně Marii* v *Guadalupe*. Zazněla i společná skladba Golijova a legendárního argentinského skladatele a kytaristy *Gustava Santaollaly*, napsaná pro mexický segment filmu *11'9"01*, mezinárodního dokumentu o teroristických útocích na *New York*.

Druhou polovinu představení tvořila bohatě vystavěná komorní kompozice *Ayre* (vzduch či hudba ve středověké španělštině), inspirovaná prolínáním křesťanské, arabské a židovské kultury ve Španělsku v 15. století před vypuzením Židů ze země. Texty *Ayre* jsou zpívány v hebrejštině, arabštině, latinu, španělštině a sardštině a celá kompozice je ušitá na míru Golijovově spolupracovníci, světově známé sopranistce *Dawn Upshawové* a jedenáctičlennému souboru *Andaluští psi*,

v němž hrají hudebníci světového renomé – například klarinetový virtuos a nestor newyorské klezmerové scény *David Krakauer*, violista, aranžér a skladatel *Ljova* (*Lev Žurbín*), syn hudebního skladatele *Alexandra Žurbína* a básničky *Ireny Ginzburgové*, a *Santaollala*, který hraje v *Ayre* na různé druhy kytar. Golijov v *Ayre* využívá netypická obsazení flétny, lesního rohu, perkusí, akordeonu, harfy, ale i počítačových efektů. Jednotlivé skladby *Ayre* jsou buď aranžovány z lidových písní, jako jsou tradiční sefardská ukolébavka *Nanni* a velikonoční nápěv arabských křesťanů *Aiini Taqtiru*, nebo jde o Golijovovy původní kompozice ke známým textům (sefardská romantická báseň *Mananita de San Juan*, arabská romance *Wa Habibi, Ja, Ana Emcaecha*, svolání k modlitbě od *Jehudy Haleviho* z r. 1112), inspirované sefardskými a arabskými lidovými melodiemi. Golijov sám v komentáři k *Ayre* říká: „Stačí krůček stranou a melodie se přelije z židovského nápěvu do arabského a vzápětí do křesťanského. Tyto kultury mají tolik společného a je smutné, když si přestávají rozumět. Zármutek a utrpení dnešního světa trvají ve skutečnosti již staletí, přitom však kdysi tyto civilizace existovaly v harmonickém soužití.“

V polovině festivalu proběhlo komorní představení v podání smyčcového uskupení *St. Lawrence String Quartet*, které s Golijovem spolupracuje od počátku 90. let, kdy skladatel čerpal inspiraci z židovské mystiky a dějin, spíše než z multikulturních témat charakteristických pro jeho současnou tvorbu. *Yiddishbbuk*, první ze dvou komorních skladeb (premiéra r. 1992), je v první, hudebně naléhavé větě inspirována fotografiemi dětí zahynuvších během šoa, druhá věta je věnována *Isaaku Bashevisovi Singerovi* a třetí *Leonardu Bernsteinoovi*. Ve druhé skladbě představení, nazvané *Sny a modlitby slepce Izáka*, inspirované mystickými vizemi *kabalisty* z počátku 13. století, Golijov spojuje temný hudební

Foto John Sann, 2005.

jazyk a fragmenty nářevů židovských modliteb v podání smyčcového kvarteta v dialogu s živou, nespoutanou, klezmerově ornamentální hrou na klarinet.

GOLIJOVY PAŠIJE

Závěr festivalu patřil dvěma představením díla, které Golijova proslavilo už při premiéře (Stuttgart 2000) a které snad nejlépe odráží skladatelovy snahy o zprostředkování tvůrčí komunikace mezi rozdílnými kulturami i o jejich syntézu. *La Pasión Según San Marcos* (Pašije podle sv. Marka) vyprávějí z latinskoamerické perspektivy příběh posledních dní Ježíše, kdy tematickou inspiraci Golijov nachází v analogiích mezi okolnostmi smrti Ježíše a Che Guevary, dále v historickém konfliktu mezi církví a jihoamerickými indiány, komentuje podíl vysokých hodnostářů církve na masakrech argentinské junty generála Videly a reflektuje úlohu nižších kněží, kteří v době diktatury stáli na straně pronásledovaných a sami se často stali oběťmi politických vražd. Špičkoví sóloví vokalisté prezentují ve španělštině, aramejštině a latině starodávný pohnutý příběh nejvyšší oběti za doprovodu Orquesta La Pasión – souboru hráčů na smyčce, žestě, kytary, akordeon a perkuse, shromážděných výlučně pro toto představení – a venezuelského sboru Schola Cantorum de Caracás, který vytváří originální prostorové efekty exaltovaného davu častým přemístováním se z pozadí do stran pódia a zpět. Součástí představení jsou tři sólová taneční vystoupení ve stylu *capoeira*, odvozené z bojového umění, importovaného do Brazílie společně s africkými otroky, jež symbolizuje klíčové okamžiky Markova evangelia, včetně momentu ukřižování. Partitura *Pašiji* kombinuje brazilskou sambu, afrokubánské rytmy a končí aramejsky zpívaným kadišem za Ježíše – jímavou, smuteční melodií, jež se smířlivou konejšivostí uzavírá běsně a vášně Ježíšových posledních dní.

Představení Golijovy tvorby v Rose Theater byla vyprodána. O rostoucím autorově renomé svědčí i nedávné udělení ceny skladatele roku *Musical America International Directory of the Performing Arts*, jež referuje o novinkách a trendech v hudebním průmyslu. Lze jen doufat, že tvorba Osvalda Golijova jako jednoho z nejvýraznějších sjednotitelů současných hudebních, tanečních a kulturních trendů ve vážné hudbě bude brzy představena živě i na českých pódiích. Úplná diskografie spolu s dalšími zajímavými informacemi o Golijovovi a jeho díle je dostupná na webových stránkách www.osvaldogolijov.com.

JIRÍ ZAVADIL, New York

Židovské památky Pardubického kraje

Zajímavou novinkou na knižním trhu je trojazyčná česko-anglicko-hebrejská knížka Renáty Růžičkové a Alžběty Langové *Stopy Židů v Pardubickém kraji* (s paralelními texty v angličtině a ivritu), kterou letos vydala Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje. Graficky nápaditý, netradičně řešený průvodce (144 stran) po území bývalých okresů Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí seznamuje čtenáře nebo návštěvníky a turisty se všemi dochovanými památkami zdejších zaniklých židovských obcí.

Sloven i aktuálními snímky (foto Štěpán Bartoš) představuje jak dějiny, tak současnou podobu židovských uliček a čtvrtí s jejich synagogami, budovami židovských škol a rituálních lázní, vývoj a dnešní stav

hřbitovů, informuje i o pomnicích obětí šoa, pamětních deskách a dalších připomínkách nejnovější historie. U jednotlivých obcí najdeme vždy stručný vývoj početnosti židovské komunity a základní data o náboženské obci nebo modlitebním spolku. Zmíněny jsou také průmyslové závody a obchodní firmy židovských podnikatelů, které se kdysi významně podílely na rozvoji místní ekonomiky.

Hlavní část knihy, která má podobu průvodce, je zarámovaná dvěma výkladovými kapitolami. Úvod publikace přináší souvislý přehled dějin židovského osídlení v českých zemích s přihlédnutím k východočeskému regionu a vysvětlení některých specifíků židovského náboženského života. Závěrečnou část knížky pak tvoří souvislý přehled šoa, nacistické snahy o „konečné řešení židovské otázky“ na našem území. Součástí této kapitoly je i tabulka transportů do Terezína s uvedením počtu zahynulých a přeživších z jednotlivých obcí.

Ve formě různých dlouhých „encyklopedických hesel“ autorky podrobněji zpracovaly bývalé židovské obce Dřevíkov, Heřmanův Městec, Hlinsko, Hoješín, Holice, Hroubovice, Chrudim, Jevíčko, Litomyšl, Luže, Pardubice, Polička, Přelouč, Přestavky, Svitavy, Zájezdec a Žamberk. Stručnými údaji přitom připomněly i řadu okolních lokalit, v nichž se významnější památky nedochovaly, např. Brozany, Dašice, Lázně Bohdaneč aj., podobnou zmínku by si však zasloužily i další, snad omylem opomínuté obce s někdejšími modlitebnami (např. Choceň, Moravská Třebová, Podhořany u Ronova, Zdechovice). Průvodce připomí-

ná také existenci několika židovských pracovních táborů z let nacistické okupace s jejich oběťmi (opominuté zůstaly snad jen tábory v Bílé Vodě a Králíkách) a upozorňuje na některé hroby osvětivských vězňů, rozesté podél železniční tratě Česká Třebová–Přelouč, kterou na začátku roku 1945, v době evakuace vyhlazovacích táborů, projížděly vlakové „transporty smrti“ (pro úplnost tu ale mohly být připomenuty i obdobné hromadné hroby v Brandyse nad Orlicí, Hostovicích, Chocni, Kostěnicích, Morav-

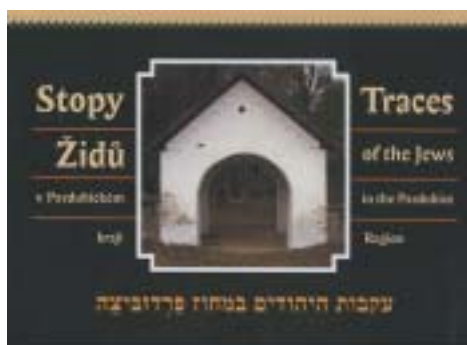
anech, Radhošti a Slepoticích).

Soupis použité literatury a pramenů svědčí o tom, že autorky čerpalY informace z mnoha různých zdrojů, včetně nejnovějších regionálních publikací a monografií věnova-

ných jednotlivým lokalitám (např. i studentských seminárních a diplomových prací) a že využily fondy mnoha různých archivů a muzeí.

Přesto však, stejně jako všechny faktograficky bohaté publikace encyklopedického charakteru, se ani tato knížka nevyhnula některým dílčím omylům nebo věcným přehlédnutím. Někde autorky zaměňují pojmy státní příslušnost a národnost (např. s. 109) nebo příslušnost k židovskému náboženství s původem podle tzv. norimberských zákonů (s. 106), někde je zaměněn modlitební spolek se samostatnou náboženskou obcí (Hlinsko, převzato ze starší chybné literatury), někde se uvedená data liší od skutečné o více než sto let (Luže), někde jsou zaměněné dva různé hřbitovní pozemky (Holice), píše se o „barokních náhrobkách z konce 19. století“ (Hlinsko, jde o náhrobky z 20. století), zděná budova je označena za roubenou (Luže), křesťanské domky na snímku jsou považovány za židovskou čtvrt (Žamberk), fotografie rodiny je lokalizována do jiné obce (s. 70), zaměněna je poloha dvou hřbitovů na plánu (Přelouč). Grafická podoba drobných situačních plánků jednotlivých obcí je ostatně natolik diskutabilní, že ve většině případů čtenáře spíš dezinformuje. – Uvedený výběr puntičkářských postřehů ovšem v žádném případě nechce snížit význam této potřebné a informačně přínosné publikace. Bylo by jen žádoucí, kdyby iniciativa autorek z Pardubického kraje inspirovala badatele i z dalších regionů, aby se pokusili vytvořit podobné informačně bohaté ilustrované průvodce také pro ostatní kraje naší republiky.

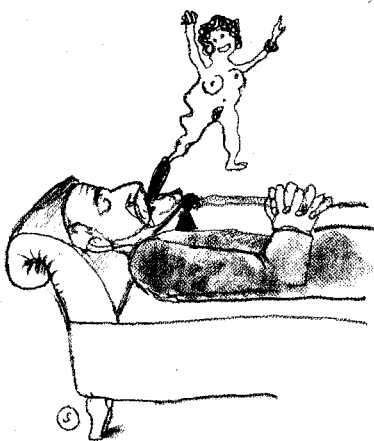
JIRÍ FIEDLER

ČTYŘI PRAMÁTI, FREUD ...a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

Plzeňský deník (13.5.) referoval krátce o židovském osídlení v Chodové Plané, doloženém od 16. století. • Anna Peřinová, žena hrdiny 2. světové války letce generála Františka Peřiny, který nedávno zemřel, byla za protektorátu za pomoc Židům odsouzena k smrti, trest jí však změnili na doživotí (Mladá fronta Dnes, 9.5.). • Také řádová sestra Sára Salkaháziová, která před válkou vedla vývažovnu pro chudé děti v Košicích a poté ženský domov v Budapešti, byla odsouzena k smrti za pomoc Židům. Milost však nedostala. Podle Vysočiny (5.5.) bude v září ve Vatikánu blahověna. • V recenzi na pražskou premiéru hry rakouské nositelky Nobelovy ceny za literaturu Elfriede Jelinekové „Sportštyk“ v Divadle Komedie, připomněly Hospodářské noviny (3.5.), že otec autorky byl Žid českého původu, jenž „coby odborník na válečný průmysl unikl holocaustu, avšak po druhé světové válce byl hospitalizován v ústavu pro duševně choré“. • Obsáhlými články s rozmanitými titulky, např. „Nejslavnější kanape světa“ (Reflex, 4.5.), „Tabu, skryté pod peřinou“ (Instinkt, 4.5.), „Cesta do hlubin člověkovy duše“ (MfD, 6.5.) či „Svět po Freudovi“ (Respekt, 9.5.) připomněla česká média 150. výročí naroze-

ní jednoho z největších zdejších rodáků, profesora Sigmunda Freuda. Autorovi textu v Respektu se podařilo vyhnout i jen zmínce o Freudově židovském původu. • „Ač se Freud narodil v Příboru na Moravě, byla psychoanalýza u nás převážně odmítanou a znevažovanou záležitostí,“ řekl mj. v rozhovoru Hospodářským novinám terapeut Roman Telerovský, „a praktikovali ji u nás převážně Němci a Židé.“ • „Když jsme začali zpívat Ta naše písnička česká, začal vedoucí křičet: Nezpívat! Je to od Žida,“ vzpomíná mj. rolník J. Čefovský na zážitky z totálního nasazení. (Noviny Jičínska, 5.5.) • Pod slibným titulkem „Nenechte si ujít úžasné Dějiny lásky“ publikovala MfD (6.5.) recenzi na

český překlad románu americké autorky Nicole Krausové; próza vzbudila u americké literární kritiky „doslova bouři nadšení“. • Čestným občanem Prahy 3 se stal fotograf Jan Saudek (Blesk, 10.5.). • V 60. pokračo-

vání rubriky „Význační muži a ženy Nížkého Jeseníku“ přinesl Bruntálský a Krnovský deník (29.4.) na pokračování článku o osudech rodiny a potomků jednoho ze dvou židovských profesorů krnovského gymnázia dr. Sigmunda Langschura. • Tentýž deník (28.4.) referoval o výstavě, na níž se v krnovské synagoze představí American Jewish Committee. • Na zajímavou afinitu neonacistů ke svátku 1. máje upozorňuje v názorovém textu MfD (28.4.). Autor, který patří k vůdčím českých anarchistů, odmítá myšlenku, že názory neonacistů jsou blízké názorům levicovým. „Neonacistickou taktikou je dodnes brutální násilí proti ideovým oponentům, Romům a Židům...“, píše mj.; neříká však, v čem ta „ideová oponentura“ spočívá. • Pod stručným titulkem: „Popíral holocaust, dostal trest“ publikoval Moravskoslezský deník (27.4.) neméně lakonický a jasný text: „K roku vězení odsoudil včera vídeňský soud exposlance a někdejšího armádního důstojníka Johna Gudenusu. Trest mu dal za popírání holocaustu.“ • „Keynesova manželka jednou při procházce bezděčně zvolala: Jaký krásný strom. Načež se jí filosof otázel „Co tím myslíte?“ takovým tónem, že se rozplakala.“ To je jedna z historek, kterou autor Reflexu (27.4.) zpestřil svůj obsáhlý portrét „germanofilního Rakušana židovského původu“, slavného filosofa Ludwiga Wittgensteina. Jeho otec byl mj. ředitelem kladenských oceláren, podoba jeho matky Leopoldiny se uchovala v logu tohoto podniku (Poldi). • Spolu s Gottwaldem, Zápotockým a dalšími byl ze seznamu čestných občanů Semil vymazán spisovatel Ivan Olbracht. Podle starosty F. Mojžíše nejde

o politikum – tehdejší volba čestných občanů neproběhla v souladu se zákonem (Deník Pojizeří, 4.5.). • Prezident Klaus při pietní vzpomínce na holocaust v Los Angeles označil za „hlavní hrozbu současnosti nové verze víry v moc státu, ve výhody státního zasahování do lidských aktivit a v přerozdělování příjmů“. (Radiožurnál, 26.4.) • „Kvalitní pánská, dámská i dětská kola“ si bude možno půjčit v půjčovně v Zadní synagoze v třebičské židovské čtvrti. (MfD, 26.4.) • Památku chasidského rabiho Šmelkeho Horovice přijela uctít do Mikulova stovka jeho obdivovatelů z Izraele a USA. Pochvalovali si prý klidnou atmosféru místního hřbitova: „Není to muzeum jako v Praze. Tam udělali ze hřbitova Disneyland.“ (Rovnost-Deník Břeclavska, 2.5.) • Pod titulkem „Evropa se učí, jak přiblížit holocaust“ referoval Ústecký kraj (25.4.) o dvoudenním semináři v Terezíně, kterého se zúčastnilo na „50 ministrů školství“. „Cílem setkání je říct si, jak učít o minulosti, aby se její hrůzy nemohly opakovat,“ řekla mj. česká ministryně P. Buzková. • Média (např. MfD, 26.4.) zaznamenala Jom ha'šoa. • Rozhovor s Ruth Bondyovou přinesly Lidové noviny (27.4.). • O výstavě Jiřího Sozanského v Terezíně informuje MfD (10.5.). • Podle deníku Metro (26.4.) budou mít Židé v Brně k dispozici rituální lázeň, druhou funkční v ČR. • S titulkem „Židé mají čtyři pramatky“ a podtitulkem „Světlem záhad“ informuje týdeník Květy (4.5.) o tom, že evropští Židé prý, podle výzkumů DNA, pocházejí většinou ze čtyř žen, které žily asi před 1000 lety. • Československé listy (13.5.) v obsáhlém článku připomněly rozsah a význam pomoci, kterou ČSR poskytla Izraeli v roce 1948. • „Praha je jako milénka, kterou zbožňuji celou od hlavy až k patě. A Praha 2 – to jsou její ruce, břicho nebo řadna. Místička, která mám na ní nejraději,“ řekl mj. spisovatel Arnošt Lustig, když mu radnice Prahy 2 udělila čestné občanství. „Být Praha 2 ženská, i ve svém věku bych se jí snažil svést.

Kresby Antonín Sládek.

A dokázal bych to.“ Starosta Prahy 2 Michal Basch řekl novinám (MfD, 3.5.), že sice „chvilí diskutovali“ o tom, že Lustig byl kdysi členem KSČ, ale „jeho dílo prokazuje, že je to zásadový a mravný člověk“. tp

IZRAEL: *Vláda sedmi milionů*

Jsou dva měsíce po volbách a Izrael má vládní koalici i kabinet. Oproti výsledkům z 28. března se žádné velké překvapení nekonalo, nicméně jednu novinku koalice přinesla. Tvoří ji vítězná Kadima (Vpřed), Strana práce, sefardský Šas – a coby světová premiéra strana důchodců Gil (Věk). Rovněž portfolio je rozděleno podle očekávání: Ehud Olmert premiérem, Cipi Livniová zůstává ministryní zahraničí, vnitřní bezpečnost bude řídit Avi Dichter, bývalý šéf kontrarozvědky Šin Bet, v čele obrany stane lídr labouristů Amir Perc a na Gil vyšly rezorty zdravotnictví a záležitostí seniorů. Straně důchodců, v jejímž čele stojí Rafi Ejtan (79), známý ze svého působení v Mosadu jako „lovec“ Adolfa Eichmanna, zdatně sekunduje politicky nemsrtný Šimon Peres (82): bude jedním z vicepremiérů a Olmert s ním počítá na speciální mise do arabského světa a Evropy. Mimochodem, v operativě Mosadu dříve působila i Cipi Livniová. Účast vysloužilých pracovníků zvláštních služeb vskutku kontrastuje s neúčastí vysloužilých generálů, pro všechny dosavadní vlády charakteristickou.

MAPY JEŠTĚ NEJSOU

Koalice se opírá o většinu 67 křesel ve 120členném Knesetu s tím, že v zásadních věcech týkajících se vztahů s Palestinci ji podpoří levicový Merc (5 mandátů) a arabské strany (9 křesel). Žádné drama se neodehrává ani kolem zásadního úkolu nové vlády – vytyčení stálých hranic pro Izrael a tomu předcházejícího stažení z teritorií. Vzhledem k počínání Hamasu v Palestině a pokračujícímu ostřelování raketaми Kásám není tento úkol na pořadu dne. Olmert pouze prohlásil, že bude uskutečněn do dvou let. I to ale samozřejmě znamená, že přípravy musí začít už teď.

Stačí si vzpomenout na loňské stažení z pásma Gazy, v principu jednoduché, neboť se od počátku počítalo s tím, že odejde všech asi 8 tisíc osadníků a hranice pásma zůstane hranicí. Na Západním břehu Jordánu, v Judeji a Samařsku, to tak prostě nebude. Zatím není ani jasné, kolik tamních osadníků z celkem asi 200 tisíc (číslo se různí podle toho, zda jsou mezi ně zahrnováni obyvatelé východního Jeruzaléma) bude evakuováno. Padají cifry od 70 do 90 tisíc, hovoří se o zachování „velkých bloků“ a vyklizení „izolovaných osad“, ale konkrétní návrhy map s konkrétním prů-

během hranice k dispozici nejsou. Definitivní není zdaleka ani trasa bezpečnostní bariéry, často považovaná za jakýsi předobraz či prejudikaci hranice – i ta se ještě upravuje, a to ve prospěch Palestinců. Za jisté lze považovat snad jen to, že bloky osad Ma'ale Adumim a Guš Ecijon na východ a jihozápad od Jeruzaléma budou přičleněny k Izraeli – a zřejmě i odlehlejší, leč poměrně velké město Ariel na severu.

POPRVÉ OD BAR KOCHBY

Konkrétnější zprávu, byť z jiné oblasti, přinesl k 58. výročí nezávislosti Ústřední statistický úřad: počet obyvatel Izraele právě překročil 7 milionů. Tato informace – při pohledu nazpět, dopředu i do detailnějších čísel – v sobě skrývá celou řadu interpretací.

Při vyhlášení nezávislosti v roce 1948 žilo v Izraeli pouze 806 tisíc duší. To znamená, že za téměř šedesát let se počet obyvatel zvýšil skoro na devítinásobek. Izrael se skutečně stal symbolem přistěhovalců-

Izraelská společnost je rozmanitá. Foto archiv.

ké země, která dokázala absorbovat imigrační vlny z Evropy, Blízkého východu i Ruska a celého postsovětského areálu (jenom těchto „Rusů“ je skoro milion). Zároveň ale početně i symbolickým významem slábne židovská diaspora: Žije-li

dnes na 40 % všech Židů v Izraeli, je to už mnohem větší proporce než odhadem 20 % všech světových Irů v Irské republice. Navíc v USA, zemi s absolutně nejvyšší židovskou (a též irskou) populací, počet Židů klesá, ať už migrací nebo smíšenými sňatky. V roce 1990 byl odhadován na 5,5 milionu, v roce 2001 už jen na 5,3 milionu a trend je stále mírně klesající, tvrdí v deníku *The Jerusalem Post* demografický expert z Hebrejské univerzity, profesor Sergio DellaPergola.

V listopadu 2002 Roš chodeš psal, že je otázkou krátkého času, kdy židovská populace v Izraeli bude nejpočetnější na světě. Ten čas nastal právě teď, téměř 1900 let po heroickém, ale tragickém povstání Bar Kochby. Ze 7,026 milionu Izraelců je totiž 5,639 milionu „Židů a ostatních“ („ostatními“ jsou v praxi míněni nehalachičtí partneři přistěhovalců či též nearabští křesťané), respektive 5,333 milionu Židů halachických. DellaPergola k tomu říká: „Poprvé od prvního století je v Izraeli více Židů než v jakékoli jiné zemi. A během třiceti let tu bude žít absolutní většina světové židovské populace.“

PŘISTĚHOVALCŮ UBÝVÁ

Co se však týče početního poměru Židů a Arabů, trend míří ve prospěch druhých. Izraelských Arabů je nyní už 1,387 milionu, tedy skoro 20 % populace státu. A jejich přirozený přírůstek stoupá rychleji než židovský. Navzdory optimismu DellaPergoly totiž čísla dokládají, že přistěhovalectví začíná narážet na svůj strop. Za loňský rok vzrostla populace Izraele o 118 tisíc lidí, jenže na tom se podílel přirozený přírůstek (rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých) 104 tisíci, zatímco imigrace jen 14 tisíci (22 tisíc lidí se přistěhovalo, 8 tisíc se vystěhovalo). Hrubý početní poměr mezi izraelskými Židy a Arabů se dnes udává na 80:20, ale podíl „statistických Židů“ (uznaných min. vnitra podle zákona návratu) klesá: v roce 2000 činil 78,6 %, o rok později 77,8 %, v roce 2002 jen 77,2 % a letos 75,9 %. Má-li

se tento trend zvrátit, ke slovu by musela přijít podobná přistěhovalcká vlna jako po pádu komunismu z Ruska. Takovou motivaci ale Židé v Evropě ani Americe nemají.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před 110 lety, 1. 6. 1896, se v Praze narodil hudební nakladatel a spisovatel **ERNST ROTH**. Vystudoval práva v Praze a hudbu na vídeňské univerzitě. Byl šéfem produkce vídeňské filharmonie, pak pracoval více než 40 let pro hudební vydavatelství ve Vídni a po emigraci ve Velké Británii (Boosey and Hawkes). Přátelil se s významnými hudebními skladateli (Schönberg, Stravinskij, Strauss aj.). Knižně publikoval např. *Die Grenzen der Künste* (Hranice umění, 1925), *Vom Vergänglichem in der Musik* (O pomíjivém v hudbě, 1949), *A Tale of Three Cities* (Příběh tří měst, 1971). Zemřel 17. 7. 1971 v Londýně.

Před 60 lety, 8. 6. 1946, zemřel ve Zbraslavi u Prahy **PAUL ADLER**. Narodil se v Praze 4. 4. 1878. Vystudoval práva na pražské univerzitě, začal pracovat jako soudce ve Vídni, ale profesí v krátké době opustil, aby se mohl věnovat spisovatelské a žurnalistické činnosti. Pobýval hodně v cizině (znal čtrnáct jazyků), mj. v Paříži, Itálii a Drážďanech, kde patřil k zakladatelům kolonie umělců Hellerau. Jako pacifista odmítl sloužit v armádě a angažoval se v pacifistickém hnutí. Roku 1933 se vrátil do Československa, kde žil i během okupace (skrýval se na Zbraslavi); od r. 1939 zůstal po záchvatu mrtvice částečně ochrnutý. Je považován za předchůdce surrealismu; z jeho děl jmenujme alespoň *Elohim* (1914), *Nämlich* (Totiž, 1915), *Die Zauberflöte* (Kouzelná flétna, 1919).

Před 125 lety, 10. 6. 1871, se ve Vídni narodil **ARTHUR STEIN**. Vystudoval historii na vídeňské univerzitě, v letech 1898–1900 prováděl archeologické výzkumy v Bulharsku, v Itálii, v Řecku, na Krétě a v Malé Asii. Od roku 1918 přednášel jako profesor na německé univerzitě v Praze. Roku 1942 byl deportován do Terezína, přežil. Publikoval studie z antických dějin, např. o římském státním právu, o chronologii římských císařů apod. Knižně vydal mj. *Protokolle römischen Senates und ihre Bedeutung als Geschichtsquelle für Tacitus* (1904), *Antike Denkmäler in Bulgarien* (Antické památky v B., 1906), *Berichte über römischen Epigraphien* (Zprávy o římských epigrafech, 1909) aj. Zemřel 15. 11. 1950 v Praze.

Před 120 lety, 11. 6. 1886, se v Praze narodil **EUGEN LIEBEN**, klasický filolog. Studoval filosofii na německé univerzitě v Praze. Psal pro sionistický list *Selbstwehr* a deník *Prager Tagblatt*. Zabýval se židovskými dějinami a obřady, antisemitismem apod. R. 1942 byl deportován do Terezína a odtud do Osvětimi, kde v říjnu nebo v listopadu r. 1944 zahynul.

Před 200 lety, 16. 6. 1806, se v Praze narodil **GUSTAV THORMOD GLÜCKSELIG**. Studoval filosofii v Lipsku, od r. 1847 žil jako spisovatel v Praze. Zabýval se evropskou mytologií i geografii, jak vyplývá z titulů jeho prací – např. *Alkuna. Nord- und nordslawische Mythologie* (Alkuna. Severská a severoslovanská mytologie, 1831), *Topograph. Grundriss von Prag und dessen Umgebungen* (Topograf. Příručka o Praze a jejím okolí, 1835) nebo *Illustrierter Wegweiser durch Prag, mit Ansicht und Plan* (Ilustrovaný průvodce Prahou, s vyobrazením a plánem, 1853). Zemřel 27. 2. 1867 v Praze.

Před 60 lety, 16. 6. 1946, zemřel v Baldocku ve Velké Británii **LUDWIG WINDER**. Narodil se 7. 2. 1899 v Šafově na Moravě. Působil jako novinář – od r. 1907 byl reportérem novin *Die Zeit* aj., psal také fejetony a literární a divadelní kritiky pro deník *Bohemia* (1915–1938). Roku 1934 založil s Johannem Urzidilem spolek pro podporu spisovatelů v ČSR, o pět let později emigroval do Anglie. Je autorem veršů, románů i divadelních her, např. *Die rasende Rotationsmaschine* (Zuřivá rotačka, 1917), *Die jüdische Orgel* (Židovské varhany, 1922), *Der Thronfolger Franz Ferdinand* (Následník trůnu F. F., 1938) či *Die Pflicht* (Povinnost, 1949).

Před 100 lety, 17. 6. 1906, zemřel v Lipsku rabín **BERNHARD FISCHER**. Narodil se 12. 1. 1821 v Čechách. Studoval na pražské univerzitě orientální jazyky. Pak pracoval jako soukromý učitel. Od r. 1857 působil jako rabín v Čechách, od r. 1863 přednášel na univerzitě v Lipsku. Vydával ilustrovaný hebrejský měsíčník *Bikoret haitim*. Z jeho děl uvedme např. *Biblische-talmudische-rabbinische Blumenlese* (Biblicko-talmudicko-rabínské květobraní, 1878), *Bibel und Talmud in ihrer Bedeutung für Philosophie und Kultur* (Význam Bible a Talmudu pro filosofii a kulturu, 1881) nebo *Rundreise des menschlichen Geistes um die Erde* (Cesta lidského ducha kolem Země, 1898).

Před 125 lety, 18. 6. 1881, zemřel v Praze rabín **SAMUEL BEN ISAACHAR BAER FREUND**. Narodil se v prosinci 1794 v Touškově. Talmudické vzdělání získal v Lipníku a v ješivě v Praze, kde byl žákem Becalela Ronsperga. Pět let působil jako rabín v Lovosicích, po přesídlení do Prahy byl nejprve „pomocným dajaniem“ rabína Samuela Landaua, pak v letech 1834–1879 vykonával funkci dajana a zabýval se talmudickým bádáním. Vydal responsa, glosy a komentáře např. ve sbírce *Serah kodeš* (1827) nebo *Musar av* (1837). Patřil k iniciátorům založení Společnosti pro židovskou vědu v Praze.

lp, tp

PLUS MÍNUS

Pod tímto názvem vydalo nedávno nakladatelství Argo krásně graficky upravenou antologii izraelských povídek. Knižka, která vznikla jako překladatelský projekt studentů a absolventů hebraistiky na pražské UK k počtce docentky Jiřiny Šedinové, je dalším titulem, který pomáhá zaplnit mezeru po čtyřicetileté vynucené pauze v překládání moderní hebrejské literatury. Nejde sice o první soubor povídek a kratších próz tohoto druhu, obsahuje však řadu jmen autorů, s nimiž se v češtině setkáváme poprvé.

Antologie *Plus minus* zahrnuje 14 povídek a je pestrá žánrově i obsahově. Vedle sebe tu nalzáme jak tradiční polohu vyprávění z aškenázského prostředí, čerpající z židovských legend a tvořivosti (například povídka Aharona Meggeda *Šabat*, upomínající poetikou a jazykovým bohatstvím na jidiš a hebrejsky písící autory počátku 20. století), tak i těžko uchopitelný text Meggedova syna Ejala Meggeda (titulní povídka *Plus minus*), blížíci se svou roztržičností a obrazností poezii. Potkáme zde surrealistické vize v povídkách Jicchaka Auerbacha Orpaze (*Nefertiti*) či Gajl Harevenové (*Nevezmeš*), stejně jako prózu reprezentanta absurdního směru literatury Chanocha Levina (*Navždy zavržený*). Ve výčtu nechybí představitel sefardské komunity Dan Benaja Seri, jehož povídka *Babiččina pec na pítý* nás přenáší do společenství tradičně žijících orientálních Židů, v jejichž světě jako by se zastavil čas; na opačné straně se nachází hořce groteskní reflexe moderní společnosti Etagara Kereta (*Bublina*), jednoho z nejoblíbenějších mladých autorů. Neměli bychom zapomenout také na řadu ženských autorek zastoupených v antologii, počínaje feministicky laděnými texty Cruji Šalevové (*Ne a ne a ne a ne*) a Šin Šifrové (*Hodné děvče*) přes střední proud psychologické prózy u Míry Magenové (*Vůně šíšek*) a Jehudit Hendelové (*Dopis, který přišel včas*) až po obraz existenciálního rozpadu osobnosti hrdiny, podaný s notnou dávkou ironie v povídce Orly Castel-Bloomové (*Za zdí*).

Tak jako knižka dobře odráží pestrost literárních projevů současné izraelské literatury, charakteristická je i skladba povídek po stránce tematické. Motivem, který prolíná většinou textů, je problematika mezilidských vztahů, lásky, partnerského soužití, naopak téměř zde chybí prvek společenské, či dokonce politické angažovanosti. Nebytí židovských či izraelských reálií, které se tu a tam objeví jako prvek v pozadí nebo přímo zásadnou do děje, většina povídek v souboru by se nijak nevymykala světové literární produkci s jejím zájmem o univerzální danosti lidské existence.

MV

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiseilova 18, velký sál)

Šavuot pro děti

• Oslava pro děti a jejich rodiče se koná 4. června od 15.00 v jídelně ŽOP. Na programu bude krátké pásmo o svátku, zazpívá soubor Mišpacha a přijde Aleš Klačer, aby vyzvěděl, co se děti naučily nového, a aby je rozesmál. Vstup zdarma.

Káva o čtvrté

Pravidelná diskusní odpoledne s občerstvením, vstup volný. Kavárna otevírá v 15.30 hodin.

- 13. června bude hostem kavárny spisovatel Arnošt Lustig, autor desítek povídek a románů na téma šoa.
- 27. června budeme mít tu čest přivítat dramatika, spisovatele a mezinárodně nejrespektovanější českou osobnost Václava Havla. Protože předpokládáme velký zájem, je beseda určena jen členům židovských obcí. (Aktuální info na www.kehilaprag.cz a na nástěnce Kávy o čtvrté ve dvoraně ŽOP. Připravil a moderuje Honza Neubauer jan@neub.biz.)

Podvečer s Yvonne Přenosilovou

• V červnu se toto setkání koná ve čtvrtek 22. v 17.30 a účastníci se setkají s překladatelem Ivem Šmoldasem.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽIDOVSKÉHO MUZEA

(Maiseilova 15, Praha 1, 3. patro)

- 5. 6. v 18.00: *Historická analýza antisemitismu: Ke globalizaci antisemitismu* – přednáška prof. MUDr. Tomáše Radila, DrSc. z Fyziologického ústavu AV ČR z cyklu Etická filosofie holocaustu.
- 6. 6. v 18.00: *Po stopách starozákonních soudců* – přednáška P. Mgr. Daniela Hermána, pracovníka Linky pomoci v krizi na Policejním prezidiu v Praze, spojená s projekcí stejnojmenného dokumentu ČT z roku 1999.
- 7. 6. v 18.00: *Sophie Scholl a antinacistická skupina Bílá růže* – přednáška PhDr. Miloše Pojara a Bc. Lenky Šindelářové, doplněná projekcí fotografií. (Občerstvení.)
- 7. 6. v 19.00: Přednáška k uvedení představení *Children of a Vanished World & Udo Zimmermann's White Rose* – PhDr. M. Pojar, J. Kopelow, výběr hudby z představení.
- 13. 6. v 18.00: *Mavriks Vulfsons – čestný občan Lotyšska* – přednáška Emmy Vulfson-Bramnika z Židovského muzea a Židovské obce v Rize o jejím muži, významném vědci, ale i kontroverzním publicistovi a politickém aktivistovi, který stál v čele lidového hnutí za obnovení nezávislosti Lotyšské republiky. (Lotyšsky s tlumočením.)
- 14. 6. v 18.00: *Poklad židovských písní* – koncert skupiny Ester. Vstupné 50 Kč.
- 15. 6. v 18.00: *Dva životy Viktora Fischla* – večer věnovaný českému a izraelskému spisovateli Viktoru Fischlovi k jeho 94. narozeninám. Součástí večera bude i promítnutí vzpomínky režiséra P. Štingla na jeho setkání s V. Fischlem v Jeruzalémě v roce 2001.

KULTURNÍ POŘADY

Bruno Schulz: Černá kočka Baby Jagy.

- 19. 6. v 18.00: *Darování Tóry* – přednáška zemského a pražského rabína Karola Sidona.
- 20. 6. v 18.00: *Židé a židovské památky západní Ukrajiny* – projekt fotografií spojená s přednáškou Mgr. Blanky Rozkošné o dějinách Židů na západní Ukrajině.
- 22. 6. v 18.00: *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938–1945* – přednáška spojená s prezentací knihy německého historika Dr. Jörga Osterloha z Friedrich-Schiller-Universität v Jeně o pronásledování Židů v Říšské župě Sudety v letech 1938-1945. (Německy s tlumočením.) Není-li uvedeno jinak, je vstupné 10 Kč. Výstavy ve VKC: *Židovská komunita v Lotyšsku* – výstava dokumentující historii židovských obcí Lotyšska doplněná dětskými malbami a kresbami tamějších synagog. Výstava potrvá do 30. 6.

NEZTRATIT VÍRU V ČLOVĚKA... PROTEKTORÁT OČIMA DĚTÍ

Výstava je přístupná do 18. 6. v Křížové chodbě Karolína (Ovocný trh, Praha 1).

- Doprovodné programy k výstavě: besedy s pamětníky (vždy od 15.00): 6. 6. bude hovořit Alice Klímová; 7. 6. Anita Franková; 8. 6. Martin Glas; 13. 6. Růženka Blechová; 15. 6. Eva Erbenová.

ROK S ŽIDOVSKOU KULTUROU

Výběr z červnových akcí. Úplný přehled naleznete na www.jewishmuseum.cz, 100@jewishmuseum.cz

VÝSTAVY**Jubilejní synagoga**

- 19. 6.–23. 7. *Slyš náš hlas*. Výtvarné práce studentů z Prahy, Londýna a Norimberka představují pozoruhodný pohled dnešní mládeže na osudy dětí v době holocaustu. Jeruzalémská 7, Praha 1.

Muzeum Boskovička

- Do 25. 6. *Zaváté stopy – Židovští spisovatelé německého jazyka z Moravy*. Hradní 1, Boskovice, tel. 516 452 077, www.boskovice.cz/muzeum.

Synagoga na Palmovce / Sdružení Serpens

- Do 12. 6. Adam Vačkář: *Open Source*. 15. 6.–6. 7. Markéta Vogelová-Cudlínová: *Putování*.

KONCERTY**Španělská synagoga v Praze**

- 8. 6. v 19.00 *Children of a Vanished World & Udo Zimmermann's White Rose*. Produkce a režie: Judy Kopelow, Toronto.

Hudba v synagogách plzeňského regionu

- 18. 6. v 19.00 Jarmila Vlachová, M. Vilímec, Synagoga ve Kdyni.
- 21. 6. v 19.00 Ars instrumentalis Pragensis, Synagoga v Radnici.

Muzeum romské kultury**– nádvoří Staré radnice v Brně**

- 7. 6. v 19.30 *Létající rabín* z Prostějova a brněnská kapela *Gulo čar* – společný koncert židovské a romské kapely.

FESTIVALY**Současné podoby klezmeru** (v rámci Respect Festival, World of World Music)

- 4. 6. v 18.00 Palác Akropolis – David Kraukauer & Socalled with Klezmer Madness, Pressburger Klezmer Band a další.

Festival spisovatelů Praha 4.–7. 6.

- Festivalu se zúčastní izraelský básník Aharon Shabtai. (www.pwf.cz, prague.mfa.gov.il)

Festival 9 bran 13.–19. 6.

- V rámci kulturního festivalu 9 bran jsou letos na programu např. zajímavé koncerty skupin *Glik* z Francie, *17 Hippies* a *Paul Brody* z Německa či *Točkolotoč* a *Terne Čhave* z ČR. Ve Španělské synagoze vystoupí 17. 6. od 20.30 mužský sbor Velké synagogy v Moskvě a kantor Boris Finkelštejn. Úplný program festivalu naleznete na www.9bran.cz.

Divadlo Na Prádle

- Dniéria představení *Shpil zhe mir a lidele in yidish*, zdramatizovaných jidiš písní a básní, se koná 6. 6. v 19.30. (Besední 3, Praha 1, tel: 257 320 421.)

SPOLEČENSKÉ AKCE**Španělská synagoga**

- 5. 6. v 19.00: Večer při příležitosti Svátku darování Tóry Šavuot s představením nového českého překladu Starého zákona. Součástí večera bude umělecké čtení ukázek z textů.

BRUNO SCHULZ:**KNIHA MODLOSLUŽEBNÁ**

V Galerii Millennium v Praze Na Tržišti je do 11. června přístupná výstava souboru Schulzových grafik, uspořádaná ve spolupráci s Polským institutem v Praze. Vystaven je především raný Schulzův grafický cyklus, kopie kreseb pro děti a práce několika současných autorů, kteří se jeho tvorbou inspirovali a navazují na ni. Hlavní část výstavy tvoří deset listů Schulzova prvního a jediného grafického souboru *Knih modloslužebná* (Kniega Balwochwalcza) z let 1920–21, provedených technikou *cliché verre*. Z polských autorů jsou na výstavě zastoupeni režisér animovaných filmů a spisovatel Piotr Dumala, scenograf a grafik Janusz Wiśniewski, který uvedl ve Vratislavi komorní operu Manekýni na motivy próz Bruna Schulze, malíř a ilustrátor Rafal Olbiński a známý kreslíř a malíř Janusz Kapusta. ap

POZVÁNÍ DO BECHYNĚ

• Matana a. s. srdečně zve do nově rekonstruované synagogy v Bechyni na slavnostní vernisáž stálé expozice Muzea turistiky vytvořené Klubem českých turistů, která se koná v sobotu 1. července od 14 hodin. Součástí instalace je i menší expozice o dějinách Židů v Bechyni a okolí, umístěná rovněž v budově synagogy. *mm*

LETNÍ ULPAN

• Židovská agentura Sochnut otevírá letní kurzy hebrejštiny. Výuka bude probíhat každou středu od 12. července do 6. září. **Rozdělení kurzů:**

Bet+: 17.00 – 18.30 (znalost gramatiky v rozsahu žluté knihy, lekce budou především konverzační).

Alef+: 18.30 – 20.00 (cca od 13. lekce žluté knihy, rozšiřování slovní zásoby a konverzace).

Učitelka: Zora Jerby.

Cena kurzů: 500 Kč. Přihlášky zasílejte na e-mail sochnut@volny.cz, popřípadě osobně po telefonické domluvě (tel. č. 224 810 110, 224 810 099) v naší kanceláři v Jáchymově ulici.

D. Kolský, Z. Vyoralová

MACHANEJNU 5766

• Rok se s rokem sešel a je tu opět příležitost zúčastnit se našeho letního tábora Machanejnu 5766, který letos již po osmé připravuje rabinát ŽOP. Program tábora je určen pro děti od pěti do čtrnácti let a uskuteční se od 6. do 18. srpna 2006. Děti čeká spousta zábavy s kamarády, koupání, zajímavých výletů a her, rabínské pohádky, základy židovské historie a náboženství a možnost naučit se mnoho nového v tematické celotáborové hře. Tábora se vedle osvědčených vedoucích zúčastní rabín Sidon a pravděpodobně také izraelský rabín Meni Kalchheim s rodinou. Tábor se bude konat v Krkonošském národním parku v chatě na česko-polském pomezí v bezprostřední blízkosti malé přírodní rezervace. Adresa: Machanejnu 5766, Horní Albeřice 12, okres Trutnov, 542 26.

Celková cena: 3000,- Kč (v ceně zahrnuje ubytování, doprava, strava 5x denně, výlety, vstupné, tištěné materiály atd.). Tuto částku prosím zaplaťte buď v pokladně ŽOP, nebo ji pošlete na bankovní účet č. 1936531399/0800 do 10. července 2006.

Schůzka vedoucích s rodiči se bude konat ve čtvrtek 15. června 2005 v 19.00 na pražské židovské radnici v zasedací místnosti ve druhém patře. Veškeré další informace rádi poskytneme e-mailem (tkolsky@yahoo.com) nebo na telefonu 776214682.

Tomáš Kolský (hlavní vedoucí)

OSLAVA NOVÉHO MĚSÍCE TAMUZ PRO ŽENY

• Oslava se uskuteční v pondělí 26. června od 18.00 v klubu Gešer ŽOP. Všechny jste srdečně zvány.

**VÝZVY, ZPRÁVY
INZERCE**

Na programu je hudba, tanec, občerstvení a hlavně hodně zábavy. Přípravu zajišťuje recbin Malki Kalchheim.

WIZO

• WIZO vás zve na členskou schůzi, která se koná dne 14. června v 15.00 hodin v restauraci Šalom, Maiselova 18, Praha 1. Schůzka výboru bude 14. června 2006 v 15.00 hodin.

Ing. Zuzana Veselá

**SVAZ ŽIDOVSKÝCH
ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ**

• Květnové setkání našich členů proběhlo za velkého zájmu. O 70. výročí bojů proti fašismu ve Španělsku přednášel Boris Kopold. Těchto bojů se zúčastnilo mnoho židovských dobrovolníků. Pan Norbert Auerbach vyprávěl o své účasti v bojích proti fašismu v Palestině a v anglické i v americké armádě. Vyprávěl i o svém poválečném životě. Jana Dráská informovala o přípravě knihy o osudech účastníků odboje a bojů během 2. světové války a Vilém Markovič promluvil o latentním antisemitismu a o svých osudech během války.

V říjnu t. r. proběhne na téma židovského boje a odboje proti konferenci fašismu, pořádaná Historickým ústavem Akademie věd, doplněná výstavou. Kurátorkou je PhDr. Z. Zudová, CSc.

Termín příští schůze našeho sdružení je 8. června 2006 v 10.00 hodin ve 3. patře radnice ŽOP. Těšíme se na hojnou účast.

Pavla Kováčová, předsedkyně

DENNÍ CENTRUM SENIORŮ

• Každý den máme pravidelné aktivity. Zvláštní nabídka: pátek 9. 6. od 9.30 – šijeme s klubem „Panenky“; čtvrtek 22. 6. od 10.30 – koncert pro violoncello; čtvrtek 22. 6. od 13.30 – oslava 7. výročí vzniku Domova seniorů a Denního centra. Vycházky a výlety organizujeme aktuálně dle dohody a počasí.

kt

**BESAMIM – IZRAELSKÉ
LIDOVÉ TANCE V PRAZE**

• Letos se již po jedenácté uskuteční naší skupinou organizovaný mezinárodní seminář izraelských lidových tanců (28. 6. – 2. 7. 2006) s učiteli z Izraele – MACHOL Čechia 2006. Seminář je určen i pro začá-

tečníky (zvláštní výukové hodiny). Více informací získáte na www.besamim.tk, besamim@volny.cz nebo telefonech 603 852 917 (Ondřej), 602 451 937 (Linda). Těšíme se na vás!

VÝZVA

• Hledám jakékoli příbuzné a známé, zda by mi byli ochotni pomoci při hledání mé rodiny Mathiase Siegmanna a Maxe Laufera z Drohobyce (Lvov, rok 1908–1930). Tel. 596 884 108.

INZERCE

• Mladá židovská rodina s jedním dítětem hledá pronájem bytu 3kk, 3+1 v centru Prahy za rozumnou cenu. Kontakt tel. 720407847, Diana Ben-Perets.

• Hledám ubytování v Jeruzalémě pro 3 studenty judaistiky v měsíci srpnu a září. Kontakt: Lucie Levinská, tel. 604 376 383, e-mail: LLevinska@seznam.cz. Děkuji předem za informaci.

ERIK KOLÁR A JEHO SVĚT LOUTEK (1906–1976)

• V Lobkovickém paláci na Pražském hradě (Jiřská ul. č. 3) je do 2. července přístupna výstava, která je věnována životu a dílu JUDr. Erika Kolára, režiséra, dramaturga a pedagoga, který se podílel na vzniku loutkářské katedry DAMU, první vysoké školy tohoto typu na světě. V r. 1968 byl zvolen rektorem AMU, po sovětské okupaci 1968 byl však vyřazen z veřejného života.

Kolár byl v době války zaměstnán v Židovské radě starších a velice aktivně se věnoval činnosti v Útulku židovských dětí ve Spálené ulici, kde společně nastudovali pohádku „O Plaváčkovici“. Ač „chráněn“ árijskou manželkou, byl v roce 1945 transportován pro provinění proti říšským úřadům do terezínského ghetta. Zážitky z tohoto období vložil do povídky *Cesta*, která se stala podkladem pro výjimečný film Alfreda Radoka *Daleká cesta* (1949).

Výstava je otevřena denně mimo pondělí od 9.00 do 18.00, každou středu v 10.00 se zde koná dětské představení. Dne 6. června v 17.30 se na výstavě koná setkání s jeho prvními žáky. *vn*

SLYŠ NÁŠ HLAS

• Židovské muzeum v Praze společně s Hackney Music Development Trust (Londýn) a Internationales Kammermusik Festival (Norimberk) uvádějí *Hear Our Voice – Slyš náš hlas* – nové hudebně-divadelní dílo vytvořené na základě libreta Tertii Sefton-Green za použití básní, deníků a dopisů napsaných dětmi v Terezíně v období šoa.

Představení se uskuteční ve čtvrtek 20. července v 19.30 ve Státní opeře Praha.

Hudbu složil Jonathan Dove a Matthew King, diriguje Peter Selwyn. Předprodej agentura BTI. Omezený počet volných vstupenek možno až do jejich vyčerpání vyzvednout u paní H. Beckové v sekretariátu ŽOP.

lp

ŽNO BRATISLAVA

Srdečně blahoželáme našim jubilantom, ktorí v **júni** oslávia: pani Edita Büchlerová, nar. 28.6. – 83 rokov; pani Gizela Davidovičová, nar. 20.6. – 89 rokov; pani Lívia Demianová, nar. 4.6. – 85 rokov; pani Dr. Eva Chmúrová, nar. 1.6. – 60 rokov; pán Pavol Chorvát, nar. 20.6. – 55 rokov; pani Blanka Kročilová, nar. 22.6. – 83 rokov; pán Eugen Kučera, nar. 10.6. – 78 rokov; pán Ladislav Sojka, nar. 30.6. – 78 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová, nar. 5.6. – 65 rokov; pani Helena Nágelová, nar. 28.6. – 92 rokov; pán Ing. Jozef Neumann, nar. 12.6. – 60 rokov; pán Otto Šimko, nar. 1.6. – 82 rokov; pani Edita Wisterová, nar. 27.6. – 86 rokov; pán Jakub Zlatoš, nar. 2.6. – 78 rokov a pani Gertrúda Zúbeková, nar. 6.6. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **červnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Iva Filuková, nar. 25.6. – 25 rokú; pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 76 rokú; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 56 rokú; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 46 rokú; pani Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 77 rokú; pan David Mayer, nar. 2.6. – 27 rokú; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 48 rokú; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 32 rokú a pani Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 80 rokú. *Ad mea veesrim šana!*

V hlbokém zármutku oznamujeme, že dne 20. dubna 2006 ve věku nedožitých 88 let nás opustila pani Priska Bauerová. Se zesnulou jsme se rozloučili za četné účasti dne 23. dubna.

ŽNO KOŠICE

V **júni** blahoželáme a prajeme hlavne pevné zdravie týmto jubilantom: pani Etela Rotsteinová, nar. 27.6. – 94 rokov; pán Ernest Klein, nar. 1.6. – 93 rokov; pani Katarína Hexnerová, nar. 8.6. – 90 rokov; pani Helena Kleinová, nar. 23.6. – 87 rokov; pani Marion Hellová, nar. 11.6. – 86 rokov; pani Marianna Bogdanová, nar. 18.6. – 83 rokov; pani Lívia Jakubovičová, nar. 21.6. – 82 rokov; pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 81 rokov a pán Gabriel Klein, nar. 30.6. – 75 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Pani Zlatica Geigerová (80 r.) mala pohreb dňa 5.5. 2006 a pán Ferdinand Halper (99 r.) dňa 8.5. 2006. Obaja sú pochovaní na košickom Židovskom cintorine. Smútiacim tlmočíme úprimnú sústrasť.

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pani Margit Příborská, nar. 4.6. – 79 let; pan Pavel Gerö, nar. 6.6. – 60 let; slečna Olga Prášilová, nar. 9.6. – 30 let; pani Gabriela Rocek, nar. 17.6. – 24 let; slečna Dominika Machová, nar. 18.6. – 7 let a RNDr. Michal Hron, nar. 18.6. – 57 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví životní jubilea naši členové: pan Zigmund Deutsch, nar. 15.6. – 75 let; pani Zuzana Dobrá, nar. 2.6. – 79 let; pani Luisa Karpfenová, nar. 11.6. – 85 let; pani

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

Lenka Murphy, nar. 15.6. – 33 let; pani Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 59 let; pani Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 41 let a pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 68 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červnu** oslavují životní jubilea tito naši členové: pan Adolf Sonek, nar. 3.6. – 95 let; pan Ing. Tomáš Boroš, nar. 4.6. – 60 let; pani PhDr. Milena Slaninová, nar. 13.6. – 60 let; pani Adriana Malá, nar. 13.6. – 54 let; pani Eva Majkutová, nar. 14.6. – 47 let; pan MUDr. Antonín Bělař, nar. 15.6. – 62 let; pani Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 73 let; pani Edita Tumová, nar. 23.6. – 86 let; pani MUDr. Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 68 let a pan Jindřich März, nar. 26.6. – 69 let. *Ad mea veesrim šana!*

S politováním oznamujeme, že 30. 4. 2006 zemřela po dlouhé a těžké nemoci ve věku 83 let naše dlouholetá členka pani Ida Romanová z Krnova. *Anu mištařim bet cara!*

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Helena Becková, nar. 8.6. – 59 let; pan Pavel Lederer, nar. 8.6. – 67 let; pani Eva Lišková, nar. 30.6. – 77 let; pani Anna Šubrtová, nar. 7.6. – 78 let; pani Hana Tetzeliová, nar. 27.6. – 85 let; pan Adolf Stárek, nar. 16.6. – 76 let; pani Věra Sussová, nar. 26.6. – 76 let; pan Karel Bloch, nar. 21.6. – 74 let a pani Eva Poráková, nar. 28.6. – 73 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

Životní jubileum v **červnu** oslaví: pani Lise-lota Bartovská, nar. 2.6. – 85 let; pani Susana Cinková, nar. 16.6. – 70 let; pani Eva Černá, nar. 23.6. – 83 let; pan MUDr. Viktor Deutsch z Poličky, nar. 29.6. – 92 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 85 let; pan Alex Feuerstein, nar. 20.6. – 88 let; pani Eva Formánková, nar. 24.6. – 70 let; pani Emilie Fuchsová, nar. 8.6. – 91 let; pan Martin Glas, nar. 16.6. – 75 let; pani Erika Hartmannová, nar. 12.6. – 87 let; pani Hana Hnátová, nar. 20.6. – 82 let; pani Helena Horáčková, nar. 4.6. – 72 let; pani PhDr. Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 82 let; pani Františka Kindová, nar. 29.6. – 90 let; pani Hana Müllerová, nar. 8.6. – 84 let; pani Karla Reková, nar. 24.6. – 83 let; pan Zdeněk Roubal, nar. 21.6. – 80 let a pani Alice

Rubešová, nar. 29.6. – 86 let. V **květnu** oslavila pani Hana Pustinová, nar. 13.5. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Ve věku nedožitých 75 let zemřel 17. dubna člen ŽOP pan František Eger.

S hlbokým zármutkem oznamujeme, že nás dne 9. května opustila naše maminka, babička a dlouholetá členka pražské obce pani Renata Zentnerová. Zemřela nečekaně ve věku 64 let. Poslední rozloučení se konalo 30. května v urnovém háji na Novém Židovském hřbitově. *Syn Tomáš Homola a dcera Monika Homolová s rodinami*

Ve věku 92 let zemřela 13. května členka ŽOP pani Marta Peková. Na hřbitově v Izraelské ulici se rozloučil 17. května se zesnulou vrchní pražský rabín Karol Sidon, který provedl i smuteční obřad.

Ve věku 87 let zemřela dne 23.5. členka ŽOP pani Zuzana Wehlová.

Poděkování

Děkuji vrchnímu pražskému a zemskému rabínovi K. Sidonovi, který se vřelými a srdečnými slovy rozloučil s mojí zesnulou maminkou Martou Pekovou. Dále děkuji pracovníkům Domu seniorů Ch. Jordana: pani ředitelce H. Frankenbergerové, pani Dr. Kolanové, vrchní sestře H. Krčilové a všem hodným sestřičkám a ošetřovatelům, kteří o maminku s láskou pečovali. Myslím, že lepší ošetření a péči si ani nemohu přát. Díky také Dennímu centru. Pomohli mi uspořádat malou slavnost na rozloučení a převézt smuteční hosty ze hřbitova do Domu seniorů. Jsem všem opravdu vděčná. Alena Peková-Hooth

ŽNO PREŠOV

Blahoželáme našim členom, ktorí oslávia svoje narodeniny: pán Ing. Bernárd Eckhaus, nar. 10.6. – 52 rokov; pani Anna Lichtigová, nar. 14.6. – 82 rokov a pani MUDr. Jozefína Heubergerová, nar. 15.6. – 94 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslavují tito naši členové: pani Eva Beranová, nar. 12.6. – 60 let; pan Tomáš Burger, nar. 4.6. – 34 let; pani Erna Chaloupková, nar. 9.6. – 79 let; pani Marianne Lebovičová, nar. 21.6. – 90 let; pan Bedřich Seliger, nar. 19.6. – 86 let; pani Lili Stančíková, nar. 7.6. – 80 let; pani Kateřina Šiklová, nar. 17.6. – 19 let; pan JUDr. Zdeněk Kasner, nar. 11.6. – 44 let; pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 51 let; slečna Pavla Rubinsteinová, nar. 26.6. – 21 let; slečna Pavlína Veselá, nar. 3.6. – 24 let; pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 56 let a pan Otto Kuranda, nar. 22.6. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

Se zármutkem sdělujeme, že 19.4. zemřela členka naší obce pani Viola Kleinmanová.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červnu** oslavují narodeniny pánové Daniel Narwa a Petr Narwa a pani Mgr. Sabina Šaferová. Všem přejeme hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

EHUD OLMERT POPŘVÉ V BÍLÉM DOMĚ

Nový izraelský premiér Ehud Olmert vykonal první státní návštěvu ve Washingtonu. Prohlásil zde, že pokud Izrael nenalezne mezi současnými představiteli palestinské samosprávy partnery k řešení mírových vztahů mezi Izraelem a Palestinci, tak jak jsou zakotveny v tzv. cestovní mapě, bude pokračovat na „vlastní pěst“ v jednostranných krocích. Znamenalo by to další stahování Izraele z menších osad na Západním břehu (celkem v nich žije asi 70 000 lidí), zatímco velké židovské aglomerace (asi 200 000 osadníků) by zůstaly pod izraelskou správou. Prezident Bush Olmertovy představy o unilaterálním stažení (jako druhém možném řešení vedoucím ke vzniku dvou států) uvítal, nicméně přímou podporu zachování židovských velkých osad nevyjádřil.

ZDRAVOTNICKÁ POMOC PALESTINCŮM

Izraelský kabinet odsouhlasil převod zdravotnického materiálu v hodnotě 11 milionů dolarů ve prospěch palestinských klinik a nemocnic. Chce tak zmírnit stále se zhoršující životní podmínky v Judeji, Samaří a pásmu Gazy. Peníze jsou uvolněny z 55milionové částky, která tvoří palestinské příjmy z daní a cel a kterou Izrael odmítá vydat vládě teroristické organizace Hamas. Hamasem řízené palestinské samosprávě bez zahraniční podpory z USA a EU hrozí ekonomický a všeobecný kolaps. Unie již zvažuje humanitární pomoc a americká Agentura pro mezinárodní rozvoj poslala zdravotnický materiál a léky za 800 tisíc dolarů.

ZPŘÍSTUPNĚNÍ NACISTICKÝCH ARCHIVŮ

Poprvé od konce druhé světové války budou odborníkům i veřejnosti zpřístupněny německé archivy obsahující desítky milionů dokumentů o tragických osudech 17,5 milionu Židů, Romů a dalších menšin. Jsou tu registrační listy jednotlivých koncentračních táborů, transportní listiny, úmrtní listy a další doklady. Archiv je uložen ve městě Bad Arolsen. Dosud měli k materiálu přístup jen členové International Tracing Service (ITS), kteří zatím dokázali počítačově zpracovat asi jeho polovinu – zpřístupnění pravděpodobně vytvoření úplné databáze urychlí. Archivy byly dosud používány jen v případech dotazů jednotlivců, kteří pátrali po osudech svých blízkých nebo potřebovali dohledat dokumenty k odškodňovacím žádostem, a částečně historikům.

ZEMŘEL PAUL SPIEGEL

V poslední dubnový den zemřel ve věku 68 let předseda Ústřední rady německých Židů Paul Spiegel. Funkci zastával od roku 2000, od roku 1993 (v době předsednictví Ignatze Bubise) byl místopředsedou. Spiegel přežil jako dítě nacistické pronásledování Židů v Belgii, v Německu pak působil jako novinář, později podnikatel. Němečtí a ži-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Hartmanův institut v Jeruzalémě. Foto J. Daniček.

dovští představitelé ho oceňují jako člověka, který významně přispěl k integraci zbylých německých Židů v poválečném Německu a později desítek tisíc imigrantů z východní Evropy. Zasloužil se o pokrok v křesťansko-židovském usmíření v zemi. Roku 2003 podepsal s tehdejším kancléřem Schröderem dohodu o stejném právním postavení židovské obce a ostatních církví v zemi.

SETKÁNÍ RABÍNŮ VE VARŠAVĚ

Ve Varšavě se v květnu uskutečnilo setkání pětadvaceti rabínů ze střední a západní Evropy a Izraele, kteří si vyměňovali zkušenosti s obrodou svých obcí zdevastovaných nacismem a komunismem. Rabínská konference měla také podpořit polské Židy v době, kdy do vládní koalice vstupuje pravicová, nacionálně orientovaná strana Liga polských rodin. Prezident Lech Kaczyński nicméně ujistil izraelského velvyslance, že „antisemitismus nemá v Polsku šanci“, a rabínům zaslal zdravici, v níž prohlásil, že Polsko „si bude stále připomínat bohatý židovský život, který tu existoval“.

KONTROVERZNÍ AUTOR S ČESTNÝM DOKTORÁTEM

Představitel Brandeisovy univerzity (univerzity, v níž studují převážně Židé a pojmenované na počest J. L. Brandise, slavného amerického sionisty) udělili letošní čestný doktorát dramatikovi a scenáristovi Tonymu Kushnerovi (nar. 1956), nositeli Pulitzerovy ceny za hru *Andělé v Americe*. Vzbudili tím

velkou nevoli v řadách amerických, především sionisticky orientovaných Židů, protože Kushner patří k nejradikálnějším kritikům Izraele v USA (mj. nazývá vznik Státu Izrael „chybou“). Za Kushnera se nicméně postavil univerzitní výbor, který údajně o Kushnerových protiizraelských výpadech nevěděl, ale i Stuart Eizenstat, bývalý poradce Cartera a Clintona, který prohlásil, že Kushner „doktorát nedostává za politické názory, ale za uměleckou práci“.

UČEBNICE NEPŘÁTELSTVÍ

Učebnice, které používají školáci v Saúdské Arábii a v muslimských školách ve světě ponoukají k nepřátelství ke všem „nevěřícím“ – ke křesťanům, židům, hinduistům a ateistům. Zjistila to studie, kterou vypracovalo Středisko pro náboženskou svobodu se sídlem ve Washingtonu. Saúdská Arábie také podporuje učební materiály s protizápadními a protiizraelskými názory, které jsou rozšiřovány v amerických státních školách.

PORUŠILI BY INTEGRITU

Vedení Britského muzea v Londýně se rozhodlo odškodnit dědice Arthura Feldmanna, židovského sběratele umění z Brna. Feldmanna zavraždili nacisté a jeho sbírku zkonfiskovali. Londýnské muzeum vlastní čtyři obrazy, které podle britského zákona nesmí vydat, protože by tím porušilo „integritu sbírek“. Namísto toho odsouhlasilo Feldmannovu vnukovi odškodnění ve výši 312 000 dolarů.

FOTBALOVÁ HVĚZDA V IZRAELI

Samuel Eto'o, hvězda barcelonského fotbalového týmu, přijel do Izraele jako host Peresova centra pro mír. Vyjádřil zde podporu izraelské snaze očistit sportovní klání od rasismu a jako fotbalista ukázal, jak zajistit arabsko-židovskou mírovou koexistenci: zakopal si s arabskými a židovskými dětmi. „Vidím, že mluví stejným jazykem jako kluci po celém světě – vyjadřují se fotbalem. Jestliže tato hra dokáže spojovat lidi, pak to je nádhera.“

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Rozšiřuje a objednávkou vyřizuje: Mediaservis s.r.o. Abocentrum, Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, e-mail: abocentrum@mediaservis.cz; tel.: 541 233 232; reklama: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. června 2006. **Cena 15 Kč.**